

Nr. 4 — XVII aastakäik

Aprill — 1936

JURIIDILINE AJAKIRI

Õ I G U S

TOIMETUS:

R. Räägo
peatoimetaja

**E. Ein, K. Grau, T. Grünthal, J. Kleesment, A.-T. Kliimann,
H. Kristal, E. Maddisoo, A. Palvadre, K. Parts, J. Uluots**

A. Mägi
toimetuse sekretär

S I S U.

Artiklid.

Vihalem, Hugo: Prokuura-volikirjade suhtes meil kohal- datavatest õigusallikatest	161
Mägi, Artur: Rahvas riigiorganina ja tema esindajad Eesti Põhiseaduse määritlusel	178
Leesment, Leo: Pärandi avamise kuulutamine	189
Tjutrjumov, I.: Veksliväljaja poolt esimese vekslisaaja volinikuna zireeritud vekslite kehtivusest	196

Riigikohtu tegelus.

Üldkogu.

Keda tuleb KKS järgi lugeda süüteoost kannatanuks?	202
--	-----

Administratiivosakond.

Kas tegevus reklaamkuulutuste kohtade rentimises ja renditud kohtade tükeldatud kujul vahekasuga edasirenditamine kol- mandatele isikutele nende reklaamkuulutuste paigutamiseks kuulub riigiärimaksu alla?	203
Kas vastav ülemus, kellele pensionipalve antakse, otsustab küsimuse, kas pensioni nõudja on õigustatud saama pen- sioni või mitte?	203
Kas need kokkulepped vajavad tööinspektori tõestamist, mil- lega esialgset pensioni vähendatakse või suurendatakse, või millega pensioni maksmine hoopis lõpetatakse?	204
Kas Tulumaksu seaduse § 41 märk. 3 põhjal antud majandus- ministri määrust saab kohaldada päranditombu kohta, mille tuludest üldse ei tulnud Tulumaksu seaduse § 21 põhjal mahaarvamisi teha?	204
Kas aruandvad ettevõtted võivad lootusetu võlgade arvel maha- kirjutusi teha brutokasust täiesti suvaliselt?	205
Kas pensioni taotleja suhtes kehtib Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse § 26 ülesseatud kitsendus?	205
Kas Riigi- ja omavalitsuste teenijate ja nende perekondade pen- sionide vähendamise seaduse § 8 mõttes lasteta leskedeks tuleb lugeda kõiki neid leski, kes saavad pensioni oma sur- nud mehe teenistuse eest ja kes ise teenivad pensioniõigus- likkudel kohtadel ja kes ei oma sama pensioniseaduse § 33 nõuetele vastavaid lapsi?	205

Nr. 4 Juriidiline ajakiri „Õigus“ 1936

XVII aastakäik

Prokuura-volikirjade suhtes meil kohaldatavatest õigusallikatest.

Hugo Vihalem.

Notariaalpraksises kohaldatakse vist küll kõikjal ka kaubanduslikkude volikirjade suhtes *bona fide* Balti Eraseadust. Kaubanduslikud üldvolikirjad kirjutatakse harilikule üldvolikirja plangile, piirates seda ainult teatava „firma“ asjade ajamisega, ja kui säärane volikiri antakse aktsiaseltsi või osatühingu poolt, siis lisatakse lõppu veel juurde, et selles volikirjas ettenähtud õiguste teostamisel tuleb täpsalt silmas pidada põhikirja nõudeid ja peakoosoleku otsuseid.

Tekib siiski kahtlus, kas see praksis on kokkukõlas meil kehtivate õigusnormidega.

Meie seadusandlus on nimelt, kuigi kaudselt, tunnistanud meil kehtivaks ka *ex-Vene* Kaubandusseadustiku (Ustav Torgovõi, VSK XI j. 2), vähemalt osaliselt. Nimelt on mereõigusse puutuvates seadustes, mis Riigikogu poolt vastu võetud, kõigis üks paragraaf, mis muudab ära vastavad osad *ex-Vene* Kaubandusseadusest¹. Järelikult, nende osade

---

¹ Vt. Kaubalaeva deki juht- ja meeskonna sõidu seadus (RT 1927 — 115, art. 98, § 26), Laevade mõõtmise seadus (RT 1924 — 85/86, art. 66, § 19), Kaubalaevade omanduse ja vastutuse seadus (RT 1930 — 100, art. 650, § 50 p. 1), Kaubalaevajuhi kutse omandamise seadus (RT 1925 — 175/176, art. 92, § 10), Kauba- ja abilaevade masinajuhtkonna ja masinameeskonna sõidu seadus (RT 1925 — 185/186, art. 100, § 33), Meremeeste seadus (RT 1928 — 28, art. 145, § 76), Lootsiasjanduse seadus (RT 1931 — 23, art. 135, § 61, lg. 2), Avarii ja dispashi seadus (RT 1932 — 21, art. 162 — V osa), Laevade päästmise ning neile abiandmise ja uppunud ning randunud varade seadus (RT 1930 — 48, art. 306, § 54), Sadamamaksude seadus (RT 1924 — 83/84, art. 57, § 18) jt.

äramuutmiseni olid nad meil Eestis kehtivad. Viiteid samale seadustikule leidub aga ka teistes Riigikogu poolt vastu võetud kaubandusseadustes².

Mis puutub meie eestiaegsesse kohtupraktisesse, siis on Riigikohus korduvalt seletanud, et kaubanduslikku laadi operatsioonid, tehingud, toimingud, nendest järgnevad vahekorrad ja nende puhul tekkivad tülid ei mahu küllaldaselt Balti Eraseaduse määruste alla; nad tuleb — sama seaduse § 4266 märkuse juhatusel — lahendada Kaubandusseadustikus sisalduvate määrustega ning viimaste puudulikkuse korral vastava, kaubanduslikus elus välja kujunenud tava põhjal³. Siin tuleb Kaubandusseadustik (Ustav Torgovõi) kui eriseadus tarvitusele võtta Balti Eraseaduse ees⁴.

Toetudes seadusandja ja Riigikohtu eeltähendatud seisukohtadele jõuab meie õigusteadeuslik kirjandus järeldusele, et meie oleme usuaalselt omaks võtnud ka need *ex-Vene* eraõiguslikud kaubandusseadused, mis pole antud otseselt Baltimaade jaoks ning mille kehtivus pole ka laiendatud (seadusandlikus korras) sellele territooriumile⁵.

Kui meie kõige selle tõttu asuksime seisukohale, et *ex-Vene* Kaubandusseadustik (Ustav Torgovõi) kehtib meil kui *ius generale* — muidugi ainult seevõrra, kui võrra ta pole muudetud eestiaegsete kaubandusseadustega — siis peaksime seda seadustikku kohaldama ka kaubanduslike volikirjade suh-

---

² Vt. Lina ja linaseemne hoiu ja veo kontrolli seadus (RT 1931 — 44, art. 331, § 14), Komisjoni- ja vahetalituskontorite kautsioonmäärade seadus (RT 1925 — 183/184, art. 93, §§ 1 ja 2), Vabaladude seadus (RT 1923 — 147/148, art. 118, § 7).

³ Riigikohtu tsiv. osak. väljakuulutatud otsused 1928. a. nr. 62, 1928. a. — 65, 1929. a. — 77; vrd. ka sama osak. väljakuulutatud otsust 1926. a. nr. 64, mille järgi kohus, leides, et teatav instituut Eestis kehtivas seaduses ette ei ole nähtud, tähendatud instituudi mõiste ja sellest instituudist järgnevate õiguslike vahetõrje reguleerivate normide selitamise eesmärgiga võib pöörduda õiguse üldiste aluste poole ilma vastavate kaubanduslike kommee olemasolu kindlakstegemiseta. (Antud juhul oli Kohtupalat tsiteerinud Saksa HGB'd ja Saksa õigusteadeuslikku kirjandust, mille peale kassaator väidab, et Saksamaa kaubanduslik õigus ei ole Eestis mõõtuandev.)

⁴ Riigikohtu tsiv. osak. väljakuulutatud otsus nr. 41 — 1924. a.

⁵ V. Nõges, Kaubandusõiguse allikaist Eestis, „Õigus“ 1930, nr. 5, lk. 214; A. Piip, Kaubandusõigus, Tartu 1933, lk. 27.

tes⁶. *Ex-Vene* Kaubandusseadustiku järgi kaubanduslik volikiri võib aga olla ainult tähtajaline — antud kas ühe, kahe või kolme aasta peale (§ 41). Volikirjas peab muu seas tähendatama ka volituse tähtaeg (§ 39 p. 4). Tähtajatu volikiri on tühine (§ 43)⁷. Tegelikult viseeritakse aga meil kaubanduslikke volikirju, kus tähtpäeva pole märgitud (välja arvatud ainult posti- ja tollivolikirjad), ja võetakse neid arvesse iga-suguste tehingute juures ning tehakse nende alusel ka edasi-volitusi niikaua kui aga volinikul on volikiri ette näidata. Ja see praksis püsib vististi küll juba aastakümneid.

Et asjasse selgust tuua, kontrollime küsimusse puutuvaid õigusallikaid.

V. Nõgese arvates meie kaubandusõiguse allikate kohaldamisastmestik peaks olema järgmine: 1) kaubandusseadused, 2) kaubandustaba ja 3) tsiviilseadused⁸.

I. KAUBANDUSSEADUSED.

1. Omariiklusaegsed kaubandusseadused. Äride registreerimise seaduses (RT 1927—36, art. 25) leiame, et isikud, ühingud ja seltsid, kelle firma kuulub registreerimisele, peavad Kaubandus-Tööstuskojale esitatavas teadaandes märkima peale muu ka „prokuura volikirja põhjal volitatud isikud“ (§ 4 p. 4, § 5 p. 6, § 6 p. 4), seaduslikus korras registreeritud põhikirja alusel teotsevad seltsid või ühingud peale selle veel juhatuseliikmete ja asjaajaja-direktorite nimed (§ 6 p. 4). Ühtlasi esitatakse ka prokuristide, juhatuseliikmete ja asjaajaja-direktorite allkirjad, mis seaduslikus korras tõestatud või ärideregistri pidaja juuresolekul kirjutatud (§ 4 p. 5, § 5 p. 7, § 6 lg. 2). Kui esitatud andmetes tekivad hiljemini

⁶ Nii nagu seda eeldab ka V. Nõges — vt. tema artikkel Kaubaseltsinguile, merekindlustusele ja kauplusevolitusele kohaldatavaist seadusist Eestis — „Õigus“ 1930, nr. 9, lk. 391 j.

⁷ Vt. A. Dobrovolski ja N. Ber, Praktika no trgovõm delam, SPB 1914 II k. nr. 50/36, lk. 52 — Senati otsus 1904. a. nr. 1916. Senati tsiv. dep. oli aga arvamisel, et kui kaubanduslik volitus on antud ilma tähtaja tähendamiseta, siis kehtib ta kolm aastat väljaandmispäevast arvates (ots. 1906. a. nr. 30 ja 1910. a. nr. 38 — *ibid.* nr. 50/36, lk. 53) — aga ikkagi ainult kolm aastat.

⁸ V. Nõgese üksikasjalik kaubandusõiguslike allikate skeem leidub artiklis „Kaubandusõiguse allikaist Eestis“ — vt. „Õigus“ 1930, nr. 5, lk. 215.

muutused, peab neist teadustama 14 päeva jooksul pärast ettetulnud muutust (§ 9 lg. 1). Niikaua kui registreerimisele kuuluv asjaolu ei ole kantud ärideregistrisse, ei või isik, kelle firmasse see asjaolu puutub, ennast tähendatud asjaolu peale põhjendada kolmanda isiku vastu, välja arvatud juhtum, kui see asjaolu viimasele teada oli (§ 12 lg. 1). On asjaolu registrisse kantud, siis peab kolmas isik seda tunnustama, välja arvatud juhtum, kui kolmas isik seda asjaolu ei teadnud ega teadma pidanud (§ 12 lg. 2). Igaühel on õigus riiklike ametiasutuste töötundide kestel tutvuda ärideregistriga (§ 13).

Sellest järgneb, et ärideregistri pidamisel on ülesseatud usaldatavuse põhimõte (sama põhimõte, mida meie tunneme kinnistuseregistri juures): kolmandad isikud võivad ärideregistrisse kantud prokuristi pidada heausklikult niikaua prokuristiks, kuni tema nimi pole registrist kustutatud. Kuigi ettevõtte omanik on vahepeal prokuura-volikirja tühistanud, pole seda asjaolu aga ärideregistris märkida lasknud, siis peab ta tunnustama kõiki neid tehinguid, mis prokurist aja jooksul arvates prokuura-volikirja tühistamisest kuni selle asjaolu märkimiseni ärideregistris oma volitaja nimel teinud. Äriomanik võib kolmandate isikute vastu volikirja tühistamise asjaolu ette tuua üksnes siis, kui viimastele see asjaolu teada oli.

See on aga peaaegu kõik, mis meie Äride registreerimise seadusest prokuura-volikirjade kohta leiame. Selle volikirja ulatuse, väljaandmise korra ja tingimuste suhtes seadus meile mingisuguseid juhiseid ei anna.

Ka ei leia meie prokuura-volikirjade kohta mingisuguseid andmeid hilisemates vabariigiaegsetes kaubandusseadustes. Kõlvatu võistluse vastu võitlemise seadus (RT 1931 — 62, art. 495) mainib ainult teenijaid, õpilasi, volinikke, agente ja kaubareisijaid (§§ 9, 10, 11, 23, 25, 26) — prokuristidest eraldi juttu ei ole. Krediitasutiste seadus (RT 1932 — 31, art. 273) räägib üldsõnaliselt „alla kirjutama õigustatud ja volitatud isikutest“ (§§ 26, 53).

2. Endised vene kaubandusseadused, mis seadusandlikul teel Eestis kehtima pandud. Kaubanduslike volikirjade, eriti prokuura-volikirjade kohta sääraseid norme ei leidu.

3. Kaubandusõiguslikud normid BES-s. Olgugi et BES sisaldab norme, mis ka kaubandusõiguses rakendatavad,

kaubanduslike volikirjade kohta meie seal siiski palju materjali ei leia.

BES IV raamatu XVI jagu kõneleb küll mandaatlepingust, kuid siin on jutt eeskätt tsiviilõiguslikust mandaadist. Volinikule antud ülesannete täitmine toimub BES järgi üldkorras tasuta⁹, mis nähtus on võõras kaubandusõigusele, kus igasuguste teenete osutamisel kaupmehele eeldatakse vastava tasu maksmist¹⁰. Pealegi ütleb BES § 4363 märkus selgel sõnal, et määrused volituste kohta kaubanduslikes asjus leiduvad kaubandusõiguses („gehören . . . in das Handelsrecht“, venekeelses väljaandes: „prinadležat k Ustavu Torgovomu“), mille tõttu BES-s leiduvaid asjaomaseid norme võime kohaldada eeltoodud õigusallikate kohaldamisastmetiku järgi ainult seevõrra, kuivõrra kaubandusseadused ja -tavad seda teisiti ei määra.

4. Endised Vene kaubandusseadused, kuivõrra need usu- aalselt retsipeeritud. Vene kaubandusõiguses kaubanduslik volinik kannab prikaštšiku (seli) nime. Selliks kutsutakse igaüht, kes valitseb oma peremehe kaubanduslike asju või täidab ainult tema ülesandeid teatava aja jooksul¹¹. Sellide tegevus on juriidilist laadi ja on suunatud õiguste loomisele, muutmisele ning lõpetamisele; on kaubandusliku abilise tegevus üksnes tehnilist laadi, siis ei loeta teda selliks¹². *Ex-Vene* Senat loeb selliks muu seas pangadirektorit¹³, aga ka raamatupidajat¹⁴, kelle tegevus ei ole ometi mitte juriidilist laadi. Prof. Šeršenevitš'i järgi tuleb selliks lugeda kaupluse-müüjat, trahteri puhvetipidajat, laevakaptenit, vabrikuvälitset ja agente ning kaubareisijaid, kui need kogu oma tööjõu pühendavad ainult ühe ettevõtte teenistusse¹⁵. Sellid täidavad kaubanduslike ülesandeid teenistuslepingu alusel ja varustatakse sealjuures peremehe suva kohaselt volikirjadega ja usalduskirjadega¹⁶. Volikirjad jagunevad kahte liiki: 1) kaupluse volikirjad (doverennosti na

⁹ BES §§ 4363, 4367. Sama seadustiku § 4368 asja ei muuda.

¹⁰ Šeršenevitš, Kurs torgovago prava I, SPB 1908, lk. 21.

¹¹ Ustav Torgovõi (VSK XI k. II j.) § 3.

¹² Senati 4. dep. seletus 1892. a. nr. 1708 — vt. Dobrovolski ja Ber —, *op. cit.* II, nr. 1/1, lk. 1.

¹³ Tsiv. kass. dep. otsus 1909. a. nr. 36 — *ibid.* nr. 2, lk. 1.

¹⁴ Senati sel. 1895. a. nr. 1091 — *ibid.* nr. 4/3, lk. 3.

¹⁵ Šeršenevitš, *op. cit.* I, lk. 222.

¹⁶ Ustav Torgovõi § 5.

proizvodstvo torga) ja 2) volikirjad tolliasjade ajamiseks (na hoždenije po tamožennomu proizvodstvu del)¹⁷. Kauplusevolikiri (ehk usalduskiri) on kirjalik akt, millega isik, kel on kauplemisõigus, volitab teist isikut ajama oma kaubanduslikke asju volitaja arvel ja volitaja nimel¹⁸.

Seadus näeb ette erivolikirju ja üldvolikirju, mis on kas piiratud või piiramatud¹⁹. Erivolitus on mõeldud ühe konkreetse kaubandusliku ülesande täitmiseks või ühe terve kaubandusliku operatsiooni sooritamiseks²⁰. Üldvolikirjaga aga antakse volinikule õigus volikirjas tähendatud aja jooksul ajada üldse oma volitaja kaubanduslikke asju ja lahendada kõiki sellega seoses olevaid vahekordi²¹. Kui volikiri on antud üldsõnaliselt ja ilma eritingimusteta, on volinikul õigus suvaliselt toimida ja volikiri loetakse sel juhul piiramatuks²². Üldvolikiri võib olla ainult tähtajaline: seda võib anda kas üheks, kaheks või kolmeks aastaks²³. Volikirjas tuleb see tähtaeg ära märkida²⁴, vastasel juhul loetakse volikiri tühiseks²⁵. Volituse ulatus oleneb volikirja sisust²⁶. Selli poolt peremehe nimel ja volikirja piirides ettevõetud toimingud on peremehele kohuslikud²⁷. Kui sellil formaalne volikiri puudub, otsustatakse tema volituste ulatuse üle nende olukordade järgi, milledees sell töötab. On teatav tehing nende olude järgi tavaline, võib kolmas isik lugeda selli selleks tehinguks volitatuks (siin on tegemist nn. presumeeritava volitusega), on aga tegemist säärase toiminguga, mis antud oludes on ebaharilik, peavad kolmandad isikud nõudma vastava volikirja esitamist, vastasel korral peremees ei tarvitse selli poolt sõlmitud kokkulepet tunnustada²⁸. Kauplusevolitust võib igal ajal küll ühekülgselt

¹⁷ *Ibid.* § 32.

¹⁸ *Ibid.* § 33.

¹⁹ *Ibid.* § 35.

²⁰ *Ibid.* § 36.

²¹ *Ibid.* § 37.

²² *Ibid.* § 38.

²³ *Ibid.* § 41.

²⁴ *Ibid.* § 39 p. 4.

²⁵ *Ibid.* §§ 42 ja 43; vt. ka mäрге 7.

²⁶ *Ibid.* § 45.

²⁷ *Ibid.* §§ 19, 23, 39 p. 6; Šeršenevitš, *op. cit.* I, lk. 225 jj.

²⁸ Senati sel.: 1901. a. nr. 1794 — Dobrovolskija Ber, *op. cit.* II, nr. 25/19, lk. 35 j. 1885. a. nr. 1414 — *ibid.* nr. 51/37, lk. 53.

tühistada, kuid sellest tuleb kolmandatele isikutele teada anda²⁹, vastasel korral on voliniku poolt ettevõetud toimingud volitajale siiski kohustavad³⁰.

Igasuguste volituste teostamise juures tekivad kaht liiki vahekorrad: nn. sisevahekorrad volitaja ja voliniku vahel ja nn. välisvahekorrad voliniku ja kolmandate isikute vahel. Sisekülge reguleerib teenistusleping peremehe ja selli vahel või volitaja poolt volinikule antavad instruktsioonid ja näpunäited, väliskülge määrab volikirj. Kuna kolmandad isikud, astudes volinikuga leppevahekordadesse, ei tea sisekülge reguleerivaid instruktsioone, siis orienteeruvad nad volinikule välja antud volikirja või selle olukorra järgi, milles volinik esineb.

Et meid huvitab siin esijoonel just väliskülge, siis ei pööraks me ka erilist tähelepanu prof. Fedorovi klassifikatsioonile, kes äriesindajad (torgovõje predstaviteli) jagab kahte liiki: „kaubanduslikkudeks volinikkudeks“ (torgovõje poverennõje)³¹ ja „sellideks“ (prikaštšiki)³², sest see liigitus põhineb sisekülge erinevusel: „sellide“ vahekord peremehega rajaneb teenistuslepingul, „kaubanduslikkudel volinikkudel“ aga mitte³³. Mis puutub esinemisse kolmandate isikute ees — nn. väliskülge —, siis meie siin olulisi vahesid ei leia³⁴.

Prof. Piip seob aga nn. „kaubandusliku voliniku“ mõiste prokuristi instituudiga, kõneldes mõlemast ühes ja sellesamas alljaotuses „prokuura“³⁵. Analüüsides seda alljaotust näeme, et jutt on siin ikkagi kahest üksteisest erinevast funktsionäärist. „Kaubandusliku voliniku“-prokuristi võimupiirid olenevad volikirjast, mis võib olla mitmesuguse ulatusega (täisvolitus, piiratud volitus, üldine volitus, erivolitus), samas alljaotuses figureeriva saksa prokuristi volitus on aga piiramatu — volikirja ulatus on seaduses fikseeritud ja igasugused piiramised on tühi- sed. Ühest küljest prof. Piip kõneleb Vene „kaubanduslikust

²⁹ Gussakov, *Torgovoje pravo*, SPB 1909, VI sem. loengud, lk. 21.

³⁰ Senati seletus 1892. a. nr. 40 — vt. Dobrovolski ja Ber, *op. cit.* II, nr. 52/38, lk. 55 jj.; Seršenevitš, *op. cit.* I, lk. 231.

³¹ Fedorov, *Torgovoje pravo*, Odessa 1911, lk. 327 jj.

³² *Ibid.*, lk. 338 jj.

³³ *Ibid.*, lk. 326.

³⁴ Vrd. *ibid.*, lk. 338 ja 355 j.

³⁵ Piip, *op. cit.*, 82 j.

volinikust⁶⁶-prokuristist kui meil kehtivast instituudist, teisest küljest ta jälle tähendab, et „kuna meie seadusandlus ei anna prokuura kohta ligemaid eeskirju, kasutatakse meil lahendamatus küsimusis usuaalse retseptsioonina Saksa kaubandusseaduse vastavaid eeskirju“.

Õigem on vist küll koos prof. Gussakov'iga tunnustada, et prokuura on Vene õigusele jäänud tundmatuks³⁶. Sama seisukoht ilmneb ka Šeršenevitšil ja Fedorovil, kes prokuura instituuti käsitlevad eraldi vene õigusest kui saksa omapära³⁷. Kui asuksime seisukohale, et meie prokuura ulatus oleneb volikirja sisust, siis ei oleks meil saksa õigusest midagi retsipeerida, sest saksa õiguses on prokuura instituudile iseloomustav just piiratus, ja nimelt sellisel määral, et kõik teised asjasse puutuvad normid lähtuvad sellest eeldusest ja on selle eeldusega lahutamatult seotud.

Küsimus seisab siin selles, kuivõrra *ex-Vene* Kaubandusõigus volikirjadesse puutuv osas meil üldse kehtiv on, ja kui mitte, siis kust meie peame otsima norme, mis lähemalt fikseerivad kaubanduslike volikirjade, eriti just prokuura mõiste ja ulatuse.

Sellele küsimusele peab andma vastuse järgnev arutelu.

II. KAUBANDUSTABA.

Jättes esialgu kõrvale usuaalselt retsipeeritud teised välismaa seadused³⁸, pöördume kohe kaubandustabade juurde, sest kui meil on teostunud välismaa kaubandusseaduste usuaalne retseptsioon, siis võis see toimuda üksnes vastavate tabade väljakujunemise teel. Usuaalselt retsipeeritud välismaa õiguse normid on ka „teoreetiliselt tavaga ühel astmel, olgugi et praksis seab nad viimase suhtes eelisseisukorda³⁹“.

---

³⁶ Gussakov, *op. cit.*, VI sem. loengud, lk. 27 (12. real ülevalt tuleb vist küll sõna „romanski“ lugeda — „germanski“ — vt. ka Šeršenevitš, *op. cit.* I, lk. 232).

³⁷ Šeršenevitš, *op. cit.* I, lk. 231 j., Fedorov, *op. cit.*, lk. 325, märge 1.

³⁸ V. Nõges, Kaubandusõiguse allikaist Eestis — „Õigus“ 1930, nr. 5, lk. 215.

³⁹ V. Nõges, Kaubaseitsinguile, merekindlustusele ... „Õigus“ 1930 — nr. 9, lk. 392.

1. Olukord enne kohtute reformi. Kuna kaubanduslikku taba kohaldab ka kohus, siis avaneb meil võimalus allikatena kasustada kohtuotsuste põhiseid kaubanduslikes asjus.

Zwingmanni kogus⁴⁰ leiduvatest ennereformiaegsetest kohtuotsustest näeme, et juba tol ajal oli Riia linnas välja kujunenud oma kaubandusõigus, mis tunduvalt erines tsiviilõigusest. See kaubandusõigus ei olnud küll kodifitseeritud, kuid, nagu me võime lugeda ühest Riia magistraadi otsusest, sellest ei saavat veel järeldada kaubandusõiguse puudumist üldse: see oleks niisama vildak, kui eeldus, nagu ei oleks Baltimail enne tsiviilõiguse kodifitseerimist (1864. a.) olnud oma tsiviilõigust⁴¹. Nii mitmeski otsuses tõsitatakse, et tsiviilõiguslikke sätteid ei saa alati kohaldada kaubanduses, eriti küsimuste juures, mis puutuvad kaubanduslikkudesse seltsingutesse⁴², ostu-müügi vahekordadesse⁴³, provisiooni⁴⁴ ja intresside⁴⁵ maksmisse, prahiveosse⁴⁶, vaikimisse kui nõusoleku või mittenõusoleku avaldusse⁴⁷, viivitusse⁴⁸, nõudeõiguste edasiandmisse⁴⁹ kui ka üldse kaubanduslikkudesse asjadesse⁵⁰.

A. Õiguse allikad. Ka ennereformiaegsete kaubandusõiguslikkude allikate juures võime konstateerida teatavat kohaldamisastmestikku.

Esimeses järjekorras tsiteeritakse Riia linnaõigust, BES-s leiduvaid kaubandusõiguslikke norme ja kohalikke kaubandustabasid.

Teises järjekorras tuleb kohaldamisele üldine kaubandusõigus (gemeines Handelsrecht)⁵¹. See allikas on

⁴⁰ Vt. Civilrechtliche Entscheidungen der Riga'schen Stadtgerichte zusammengestellt und herausgegeben von Victor Zwingmann. I—VIII, Riga 1871—1888.

⁴¹ Vt. Zwingmann, VIII, nr. 1611 (lk. 208 j.).

⁴² *Ibid.*, VIII, nr. 1611 (lk. 208), I nr. 166 (lk. 345 jj.).

⁴³ *Ibid.*, III nr. 434 (lk. 351 jj.), V nr. 914 (lk. 418), VI nr 1187 (lk. 365 j.), VIII nr. 1631 (lk. 247), jt.

⁴⁴ *Ibid.* I nr. 84 (lk. 176).

⁴⁵ *Ibid.* III nr. 438 (lk. 358 j.), VIII nr. 1613 (lk. 215 j.).

⁴⁶ *Ibid.* VI nr. 1165 (lk. 338 j.).

⁴⁷ *Ibid.* VII nr. 1142 (lk. 466 j.).

⁴⁸ *Ibid.* VII nr. 1444 (lk. 470 j.).

⁴⁹ *Ibid.* VIII nr. 1616 (lk. 224 j.).

⁵⁰ *Ibid.* VIII nr. 1611 (lk. 208).

⁵¹ Statute und Rechte der Stadt Riga, Bremen, 1780, Lib. II. Cap. IV: Nach welchem Rechte zu sprechen: „Die Richtere sollen sich, in Fassung

seevõrra tähtis, et ühes otsuses peetakse seda koguni ainsaks õiguse allikaks⁵², kahes teises otsuses aga kõrvutatakse seda kohaliku tavaõigusega⁵³. Õigem on aga siiski üldise kaubandusõiguse teooriat ja praksist seada teise järjekorda, sest teisel seatakse kohalikud kaubandustavad üldise kaubandusõigusega võrreldes eelisseisukorda⁵⁴. See ei vähenda aga kõnesoleva allika tähtsust, sest sageli konstateeritakse, et kohalikud tavad on üldõiguslike põhimõtetega kokkukõlas, ja tsiteeritakse siis neid ka õige ohtralt⁵⁵. Näib nii, et esimesse järjekorda asetatud allikad ei ole kuigi rikkalikud, mille tõttu siis subsidiaarselt kohaldatav üldine õigus omabki suurt tähtsust.

Kolmandas järjekorras kohaldatakse üldist Saksa Kaubandusseadustikku (Allgemeines Deutsches Handelsgesetzbuch — ADHGB). Tõsitatakse küll, et tähendatud seadustik on võõras õigus⁵⁶, mille kehtivus ei ulatu siinsele territooriumile⁵⁷, kuid seda ainult siis, kui ADHGB sätted üldisest õigusest erinevad⁵⁸, põhinedes uuemal üldise õiguse doktriinil⁵⁹ või uutel, üldisele õigusele tundmatuul põhimõtetel⁶⁰, s. o. siis, kui ADHGB ei saa pidada üldise õiguse allikaks⁶¹.

Kuivõrra kõnesolev seadustik ei loo uut õigust⁶², vaid lahendab ainult üldise õiguse doktriinis valitsenud lahkarvamused, ei ole põhjust eitada selle seadustiku retseptiooni. Peale selle omab ADHGB tähtsust kui „Ausdruck eines all-

---

der Urteile diesem unserm Stadt-Rechte und Gewohnheiten gemäss verhalten; da aber die nicht zulangeten, sollen Sie sich nach den gemeinen beschriebenen Kayserlichen und Geistlichen Rechten, um Urtheilen richten“. Vt. ka Zwingmann, *op. cit.*, VI nr. 1173, lk. 345.

⁵² Zwingmann, *op. cit.*, VI nr. 1174 (lk. 346).

⁵³ *Ibid.* VIII nr. 1616 (lk. 225), nr. 1631 (lk. 247).

⁵⁴ *Ibid.* I nr. 167 (lk. 351), IV nr. 653 (lk. 410 j.).

⁵⁵ *Ibid.* I nr. nr. 45 (lk. 88), 154 (lk. 320); III nr. 432 (lk. 348); IV nr. nr. 642 (lk. 377), 649 (lk. 393); VI nr. nr. 1173 (lk. 345), 1174 (lk. 346); VII nr. nr. 1435 (lk. 454), 1458 (lk. 505); VIII nr. nr. 1611 (lk. 208), 1616 (lk. 225), 1631 (lk. 247, 249), 1632 (lk. 251) jt.

⁵⁶ *Ibid.* VIII nr. 1632 (lk. 252).

⁵⁷ *Ibid.* IV nr. 653 (lk. 411); I nr. 125 (lk. 266).

⁵⁸ *Ibid.* I nr. 45 (lk. 88 j.); VI nr. 1174 (lk. 346).

⁵⁹ *Ibid.* IV nr. 653 (lk. 411).

⁶⁰ *Ibid.* V nr. 917 (lk. 423 j.).

⁶¹ *Ibid.* VI nr. 1173 (lk. 345).

⁶² *Ibid.* VIII nr. 1616 (lk. 225), VIII nr. 1631 (lk. 248).

gemeinen Rechtsbewusstseins“⁶³ ja „Ausdruck der vorgeschrittenen Theorie und der Rechtsüberzeugung der Handelswelt“⁶⁴.

Kõnesolevat seadustikku tsiteeritakse sagedasti⁶⁵.

Lõpuks väärib mainimist, et sagedasti tehakse viiteid Saksa kohtupraktisele (Seuffert'i Arhiivile ja Leipzigi kõrgema kaubanduskohtu otsustele) kui ka kaubandusõiguse teooriale⁶⁶. Eriti palju tsiteeritakse Thöpi, Endemann'i, Brinkmann'i ning Goldschmidt'i õppe- ja käsiraamatuid ja Puchelt'i ning Hahn'i ADHGB kommentaare.

Mis puutub vene õiguse allikatesse, siis tõsitatakse küll seda, et kohalikud kohtud on retsipeerinud Vene 1832. a. veksliseadustiku (ainult materiaalõiguslikus osas)⁶⁷, ja et mereõiguses tuleb kohaldada vastavat osa Vene Kaubandusseadustikust, andes siiski kohalikule mereõigusele eesõiguse, nii nagu see järgnevat Vene riiginõukogu otsusest 14. dets. 1842. a.⁶⁸. Üldiselt aga ollakse arvamusel, et Vene Kaubandusseadustikku tohib kohaldada ainult seevõrra, kui võrra see sisaldab riigivalitsuse poolt eriti just Balti kubermangudele laiendatud norme⁶⁹. BES-s leiduvatest viidetest „gehören in das Handelsrecht“ (vene keeles: „prinadležat k Ustavu Torgovomu“) saadakse ikka nii aru, et siin juhatatakse eespool-tähendatud provintsiaal-kaubandusõiguslikele allikatele ja mitte Vene Kaubandusseadustikule⁷⁰.

⁶³ *Ibid.* III nr. 424 (lk. 324 j.).

⁶⁴ *Ibid.* I nr. 152 (lk. 316).

⁶⁵ *Ibid.* I nr. nr. 84 (lk. 176), 45 (lk. 90), 123 (lk. 263), 154 (lk. 320); II nr. 248 (lk. 178); III nr. 423 (lk. 322), IV nr. 657 (lk. 417), V nr. 902 (lk. 401), VII nr. nr. 1437 (lk. 460), 1460 (lk. 511 j.), 1462 (lk. 517); VIII nr. nr. 1607 (lk. 200), 1611 (lk. 211), 1613 (lk. 217), 1625 (lk. 237), 1636 (lk. 260) jt.

⁶⁶ *Ibid.* I nr. 123 (lk. 263 j.), II nr. 260 (lk. 195), V nr. nr. 888 (lk. 382), 907 (lk. 407).

⁶⁷ *Ibid.* IV nr. 662 (lk. 430).

⁶⁸ *Ibid.* V nr. 950 (lk. 485).

⁶⁹ *Ibid.* I nr. 119 (lk. 254 j.).

⁷⁰ Vt. näiteks Zwillingmann, *op. cit.* III, nr. 426, (lk. 327 j.); VI nr. 1165 (lk. 338 j.); VIII nr. 1611 (lk. 208), nr. 1613 (lk. 215) jt.

Ühes Riia magistraadi otsuses tõsitatakse küll, et firma tarvitamise õigus on Vene kaubandusõiguse järgi piiramata jäetud (*ibid.*, I, nr. 167, lk. 353), millest võiks ehk teha järelduse, et kohalikud kaubandustavad (kaubandusõigus) on mõõtuandvad ainult teises järjekorras — seevõrra kui võrra Vene kaubandusõiguses vastavad normid puuduvad. Kuid säära-

Vene Kaubandusseaduses leiduvad avalikõiguslikud normid võisid ju olla siin aktsepteeritavad⁷¹, mis puutub aga eraõiguslikkudesse normidesse, siis — niipalju kui need kuuluvad kaubandusõigusse kitsamas mõttes (peale vekslis- ja mereõiguse) — neis vene algupära jälgi tol ajal ei olnud: Vene Kaubandusseadustiku esimest raamatut (kuhu kuuluvad ka volikirjadesse puutuvad normid) siin igatahes enne kohutute reformi ei kohaldatud.

B. P r o k u u r a. Zwingmanni kogust leiame ka üksikuid kohtuotsuseid, mis käsitlevad prokuura instituuti. Prokurist on äriesindaja, kes temale antud prokuuraga on volitatud esindama äri kõigis asjus, nii kohtus kui ka väljaspool kohtu, kuivõrra kaubanduslik ettevõtte seda vajab. Tema esindamise läbi kohustatakse ja õigustatakse vahenditult äriettevõtet; ta ei ole mitte seevõrra printsipaali kui ettevõtte enese representant. Kui prokurist esindab kaubanduslikku seltsingut, siis prokuura tõttu kanduvad temale üle kõik üksikutele osanikkudele kuuluvad õigused, nii et ta võib ette võtta kõiki toiminguid, milleks on õigustatud üksikud seltsingulased. (Üksikud osanikud aga kohustavad oma toimingutega firmat ja seega kõiki teisi osanikke, ilma et ühe osaniku toimingute kehtivuseks kolmandate isikute suhtes oleks vajalik kõigi teiste osanikkude või nende enamuse nõusolekut.) Muu seas prokurist on õigustatud andma ka vannet tema kaudu esindatava ettevõtte nimel, kui ta vaidluse all oleva asjaolu kohta omab vahenditult informatsiooni⁷². Prokuura asendab igasugust, teissugustes oludes nõutavat erivolitust⁷³. Prokuura-volikirjad registreeritakse firmaderegistris⁷⁴.

Kui prokuura on antud mitte ühele, vaid mitmele isikule, kuid nii, et nad ainult koos äri esindavad ja selle firmana alla kirjutavad, siis moodustavad üksikud prokuura

---

segi küllalt julge järelduse tegemisel oleks tulemus siiski sama: et Vene kaubandusõiguses prokuura kohta norme ei ole, peaksime sellega seoses olevate küsimuste lahendust ometi otsima teistest allikatest.

⁷¹ Küsimuses, kas äriraamatuid on lubatud pidada juudi keeles, tsiteeritakse teiste allikate kõrval ka Vene Kaubandusseadustikku (*ibid.* IV, nr. 634, lk. 367 jj.).

⁷² *Ibid.* I, nr. 167 (lk. 351 jj.), I nr. 168 (lk. 355).

⁷³ *Ibid.* V, nr. 895 (lk. 391), VIII nr. 1604 (lk. 199).

⁷⁴ *Ibid.* VIII, nr. 1604 (lk. 198), VII nr. 1437 (lk. 458 j.).

kaudu volitatud invidiidid õiguslikult ainult ühe isiku, nad kujundavad, nii nagu üks uuematest kommertsialistidest⁷⁵ seda tabavalt väljendab, kokku ainult ühe prokuristi. Nende poolt äri alal ettevõetud toiming loetakse seetõttu ainult siis ettevõtte toiminguks, kui see rajaneb kõigi kollektiivprokuura omanikkude ühisel tahteavaldusel, ja ainult sel eeldusel tekivad toimingust ettevõttele või printsipaalile õigused ja kohustused. Nii on see kahtlemata ka moodsa kaubandusõiguse järgi. Kui nüüd äriine ettevõtte tahaks temal lasuvat vandekohustust anda prokuristi kaudu, siis kollektiivprokuura puhul peavad vande andma kõik säärase prokuura omanikud, ja kuigi ainult üks nendest ei ole võimeline vannet andma, on tegemist vandest keeldumisega⁷⁶.

Prokuristile seatakse vastandiks kaubanduslik volinik (Handlungsbevollmächtigter), kellele prokuurat usaldatud ei ole, ja kelle volitused ulatuvad ainult kõigile neile toimingutele, mis äriine ettevõtte ekspluateerimine või teatava ülesande täitmine harilikult enesega kaasa toob. Volituse piiramine säärase toimingute suhtes on kolmandate isikute suhtes kehtiv ainult siis, kui see õigel viisil teatavaks tehtud; muis asjus lasub aga kolmandatel isikutel kohustus volikirja ulatust selgitada⁷⁷.

a. Kohalikud allikad. Kui nüüd küsiksime, mis sugusest allikast need normid on ammutatud, siis peaksime kõigepealt kontrollima neid allikaid, mida eespool toodud kohaldamisastmestikus seadsime esimesse järjekorda, s. o. Riia linnaõigust, BES-s leiduvaid kaubandusõiguslikke norme ja kohalikke kaubandustabasid.

Mis puutub Riia linnaõigusse, siis siin meie prokuura kohta eeltähendatud mõttes norme ei leia. Sedasama tuleb öelda BES kohta. Vastavate allikate puudumisel ei ole võimalik kindlaks teha ka prokuura instituudi olemasolu vanemates Riia kaubandustabades.

---

⁷⁵ On mõeldud arvatavasti Endemann — vt. tema Das Deutsche Handelsrecht Heidelberg 1865 § 28 VI lk. 137: „Prokura kann auch kollektiv an mehrere Personen ertheilt werden, welche alsdann zusammen nur einen Prokuristen bilden.“ Tekstis toodud tsitaat on pärit Wettgerichti otsusest 8. maist 1869. a. nr. 342.

⁷⁶ Zwingmann, *op. cit.* I, nr. 168 (lk. 355 j.).

⁷⁷ *Ibid.* I, nr. 154 (lk. 320), IV nr. 637 (lk. 371), VII nr. 1437 (lk. 459 j.).

b. Üldine kaubandusõigus. Teises järjekorras kohaldatavale üldisele õigusele on aga prokuura instituut eelkirjeldatud kujul kindlasti võõras⁷⁸.

Üldine kaubandusõigus põhineb veel täiel määral Rooma õigusel⁷⁹. Viimane ei tunne aga niisugust esindust, mille järgi voliniku tegevus tekitab volitajale vahenditult õigusi ja kohustusi: voliniku tegevus võis luua õigusi ja kohustusi üksnes volinikule enesele, kes nad siis nii või teisiti oma volitajale pidi üle andma. Ainult kaubanduslikes asjus pääseb osalt mõjule vahenditu esindamise mõtte ja ka ainult seal, kus esindus on alaline⁸⁰. Säärane alaline esindaja — institor — on ärivalitseja, ta esindab ärimeest kas kogu tema äriteoimingu ulatuses või ainult teataval alal ja teeb juriidilist laadi tehinguid oma printsipaali arvel. Institore on väga mitmet liiki. Siia kuuluvad ärivalitsejad, äriteenijad (müüjad), äriõpilased, ärireisijad, reederid, laevnikud jne.⁸¹ Institor võib kontraheerida ainult kaht viisi, kas nii, et ainult tema, või nii, et tema ja printsipaal mõlemad kohustuvad. Et tehingu läbi kohustused tekiksid ainult printsipaalil ja mitte institoril, see on võimatu. See on mõeldav üksnes siis, kui institor üldse ei kontraheeri, vaid esineb ainult printsipaali tahte edasiandjana (nuntsiusena). Et tehingust tekiksid kohustused ka printsipaalile, peab institor kontraheerides viitama oma šefile⁸². Siis on tema kontrahendil võimalik nõuda kas printsipaalilt või institorilt. Pöördub kontrahent nõudmisega institori poole, on viimasel õigus juhatada nõudjat printsipaali juurde, vastutades küll mitte viimase maksuvõime, kuid igatahes selle eest, et kaebus šefi vastu (nn. *institoria actio*) on juriidiliselt põhjendatud⁸³. Kui printsipaal üldse vastutab, siis vastutab ta nii, nagu oleks ta ise kontraheerinud⁸⁴.

Actio institoria rajaneb kolmel eeldusel: 1) institor peab olema tõepoolest institor — s. o. tema kui institori kvalifi-

⁷⁸ H. Thöl, Das Handelsrecht I, 5. Aufl. Leipzig 1875, § 56, lk. 181.

⁷⁹ H. Thöl, Das Handelsrecht I, 2. Aufl. Göttingen 1847, § 20, lk. 72 j.

⁸⁰ W. Endemann, Das Deutsche Handelsrecht. Heidelberg 1865, § 27, lk. 129, märge 2.

⁸¹ H. Thöl, Das Handelsrecht I, 2. Aufl., Göttingen 1847, §§ 20—22.

⁸² *Ibid.* § 25.

⁸³ *Ibid.* § 26.

⁸⁴ *Ibid.* § 27 a.

katsioon peab ilmema kas oludest, milles ta töötab (äriteenija äriruumis), või printsipaali tahteavaldusest — prokuurast (volituskirjast), 2) institor kontraheerib, viidates oma printsipaalile, ta sõlmib tehinguid selgesõnaliselt oma šefi nimel ja arvel, kui see ei ilmne juba oludest, missugustes ta kontraheerib, 3) institor kontraheerib temale antud prokuura piirides; tema toimingud on kokkukõlas tema ülesannetega või on harilikud nendes oludes, kus institor töötab⁸⁵. Kolmandad isikud on kohustatud kindlaks tegema, kui kaugelt institori volitused ulatuvad ja kas need olud, mida eeldati volituse andmisel, on tõepoolest olemas⁸⁶ — ühesõnaga, et volitusvahetõrja väline külg vastaks niipalju kui võimalik siseküljele⁸⁷.

Kuigi ka siin on juttu prokuurast, on viimane siiski hoopis midagi muud kui see instituut, mis ilmneb Riia linna-kohtute praksisest. Prokuura üldise õiguse järgi on sama, mis kaubanduslik mandaat, mille ulatus on väga vahelduv⁸⁸.

Prokuura Riia ennerestreformiaegsete kohtute praksise järgi on aga kindel mõiste — selle all mõeldakse nimelt ainult piiramata üldvolitust.

c. Saksa üldine kaubandusseadustik a. 1860. Mis puutub prokuurasse ADHGB järgi, siis on siin loodud täiesti uus instituut⁸⁹, olgugi nimega, mis juba varem oli tuntud.

Prokuura ulatus on seadusandlikult fikseeritud. Prokuura volitab kõikideks kohtulikkudeks kui ka väljaspool kohut asetleidvateks toiminguteks ja õiguslikeks tehinguteks, mis kaupmehe kutse enesega kaasa toob. Ta asendab iga-

⁸⁵ *Ibid.*, § 27 b—31 b.

⁸⁶ Kui laevnik teeb oma printsipaali nimel laenu laeva reparaaturiks, siis peab kreditor veenduma, et laev tõesti reparaatur vajab, et laenu abil saab koha peal tarvilikke materjale, jah, võimaluste piirides isegi seda, et laeva reparaaturiks tõepoolest niipalju laenu tarvis on. Ainult seda ei pruugi kreditor kontrollida, kas institor laenatud summa ka tõepoolest laeva reparaaturiks on kulutanud — vrd. *ibid.*, § 31 b.

⁸⁷ *Ibid.*, § 31 b, lk. 110.

⁸⁸ Endemann, *op. cit.*, § 28, lk. 131.

⁸⁹ H. Thöl, *op. cit.* I, 5. Aufl., § 56, p. 1, lk. 181; Protokolle der Commission zur Berathung eines allgemeinen deutschen Handelsgesetzbuches. Protokoll XCIX bis CLXXVI Nürnberg 1858 lk. lk. 948 ja 951; Carl Gareis, Das Deutsche Handelsrecht. Berlin und Leipzig 1884, lk. 86 j., 89.

suguse erivolituse; ta õigustab ka ametisse võtma äriabilisi ning volinikke ja neid ametist vallandama (§ 42), ainult prokuura enese edasiandmine kolmandatele isikutele on ilma printsiipali loata võimatu (§ 53). Prokurist on oma printsiipali *alter ego*, tema kaksikkuju⁹⁰. Kinnisvarade võõrandamiseks ja koormamiseks on aga prokurist õigustatud üksnes siis, kui selleks on antud temale erivolitus (§ 42). Prokuura ulatuse piiramine on kolmandate isikute suhtes õigusliku tagajärjeta. See kehtib iseäranis kitsenduste kohta, et prokuura kehtib ainult teatavate toimingute või teatavate toiminguliikide suhtes, või et ta tarvitusele võib tulla üksnes teatavatel eeldustel või ainult teatava aja jooksul või ainult üksikutes kohtades. (§ 43) Kolmas isik, kes soovitud kitsendusest teab, kuid sellele vaatamata ja just selle kitsenduse vastaselt kontraheerib, ei kannata mingit kahju: ta teab ainult seda, et prokuurale on lisatud kehtivusetu kitsendus⁹¹.

Seadus tunneb veel nn. *Collectiv-Procura't*, mis antud mitmele isikule ühiselt (§ 41 lg. 3); printsiipalile kohuslik tehing tekib kollektiiv-prokuura puhul üksnes siis, kui see tehing rajaneb kõigi prokuristide ühisel tahteavaldusel⁹². Volitustest üleastumine on võimatu, sest volikirja (prokuura) sisu on seadusandlikult fikseeritud, ja seda sisu ei saa ei kitsendada ega laiendada⁹³. Seadus tunneb aga, nagu lähendatud, peale kollektiiv-klauseli veel ainult kaht kitsendust: 1) prokuura käib ainult kaubanduslike operatsioonide kohta ja 2) kinnisvarade võõrandamiseks ja koormamiseks peab olema erivolitus. Kõige muu poolest on aga prokuristi volitused kolmandate isikute suhtes piiramatud. Ei ole takistusi ka olemasolevate ettevõtete likvideerimiseks ja hoopis teist laadi ettevõtete soetamiseks. Nii võib juhtuda, et veinikaupmees reisult tagasi tulles võib ennast leida pankurina⁹⁴, või et masinavabrikant peab tun-

⁹⁰ Thöl, *op. cit.* I. 5. Aufl. § 56, 1, lk 181; Protokolle... I bis XLV, lk. lk. 74, 90.

⁹¹ Thöl, *op. cit.* I. 5. Aufl. § 56, 2, lk. 183; Endemann, *op. cit.*, lk. 132; F. von Hahn, *Commentar zum Allgemeinen deutschen Handelsgesetzbuch I. Braunschweig 1863*, lk. 124 j.

⁹² Hahn, *op. cit.* I, lk. 121.

⁹³ Thöl, *op. cit.* I, 5. Aufl., § 56, 4, lk. 185.

⁹⁴ *Ibid.*, § 56, 2, lk. 183.

nustama oma prokuristi tegevust, kui see, olgugi printsipaali teadmata, on tehinguid sõlminud koloniaalkaubanduse alal⁹⁵.

Prokuurad registreeritakse kaubanduskohtute poolt peetavates ärideregistrites, kusjuures prokurist annab oma allkirja proovi. Ärideregistris tuleb märkida ka prokuura kustumine (§ 45).

On prokuura kustumine jäänud ärideregistris märkimata ja avalikult välja kuulutamata, võib printsipaal prokuura kustumise kolmandate isikute vastu ette tuua üksnes siis, kui ta tõestab, et neile oli see tehingu sõlmimisel teada. Kui aga prokuura kustumine oli registreeritud ja välja kuulutatud, siis on see kehtiv ka kolmandate isikute suhtes, ehk olgu siis, et olude kohaselt on põhjendatud oletus, et nad prokuura kustumisest lepingu sõlmimisel ei teadnud ega pidanudki teadma (§ 46).

Sellele vaatamata, et Riia linnakohtute otsustes leiame seisukohti, mille järgi ADHGB on kohaldatav üksnes seevõrra kui võrra ta põhineb üldisel kaubandusõigusel (vt. eespool), näib siiski, et Riia linnakohtud on Saksa üldise kaubandusseadustikuga loodud prokuura-institudi retsipeerinud. Võrreldes eespool-toodud tsitaate tähendatud kohtute otsustest Saksa seadustiku vastavate normidega leiame, et neis on väga palju ühist, eriti mis puutub prokuurasse kui universaalvolitusse, prokuura registreerimisse, kollektiivprokuurasse jne. On iseloomustav, et Riia kohtud, kõneldes prokuurast, teevad viiteid just „moodsale kaubandusõigusele“⁹⁶, eriti Endemanni „Das Deutsche Handelsrecht“ile“ (esimene väljaanne 1865. a.)⁹⁷. Eeltähendatud kohtu otsuste põhised kordavad teinekord peaaegu sõna-sõnalt ADHGB teksti⁹⁸. Kõigest sellest tohiks ehk küll teha järelduse, et

⁹⁵ Protokolle... I bis XLV, lk. 89 j.

⁹⁶ Zwingmann I, nr. 168 (lk. 355). W. Zwingmanni arvates on silmas peetud Endemanni, Thöl'i, Hahn'i ja Auerbachi töid — I, lk. 355 märke **.

⁹⁷ *Ibid.* I, nr. 167 (lk. 352); vt. ka märke 75.

⁹⁸ Vrd.: 1) Zwingmann I, nr. 167, lk. 352: „...der Procurant... das Geschäft in allen, sowohl aussergerichtlichen, als auch gerichtlichen Handlungen, soweit der Handelsbetrieb solches erfordert, zu vertreten ermächtigt ist (vt. ka I, nr. 168, lk. 355) ADHGB § 42: Die Procura ermächtigt zu allen Arten von gerichtlichen und aussergerichtlichen Geschäften und Rechtshandlungen, welche der Betriebe eines Han-

Saksa üldine kaubandusseadustik aastal 1860 kaubanduslikkudesse volikirjadesse ja eriti prokuurasse puutuv osas retsipeeriti meil usuaalselt Riia kohtute praksise läbi ja et ADHGB kehtis siin retsipeeritud õigusena vähemalt kuni kohtute reformini a. 1889.

(Järgneb.)

Rahvas riigiorganina ja tema esindajad Eesti Põhiseaduse määritlusel*.

Artur Mägi.

Eesti Maanõukogu, kasustades Vene Ajutise Valitsuse poolt tunnustatud rahvaste enesemääramise õigust, tunnistas 15./28. nov. 1917. a. Eesti Maanõukogu Eestimaa ain-saks kõrgema võimu kandjaks ja otsustas kokku kutsuda Eesti asutava kogu, kes pidi määrama riikliku korra ja looma täisõigusliku võimu Eestimaal¹. Maanõukogu sama aktiga määratakse aga ka lähemalt, et see täisõiguslik riigivõim peab olema korraldatud demokraatia põhimõtteil². Sama seisukohta rõhutab selgemakujuliselt Eesti Maapäeva Vanematekogu oma 1918. a. 24. veebruari Manifestis kõigile Eestimaa rahvastele, määrates, et „Eestimaa tema aja-

---

delsgewerbes mit sich bringt.“ 2) Zwingmann V, nr. 895, lk. 391: „die Procura... jede unter anderen Verhältnissen erforderliche Specialvollmacht ersetzt“. (Vt. ka Zwingmann VIII, nr. 1604, lk. 199.) — ADHGB § 42: „Die Procura... ersetzt jede nach den Landesgesetzen erforderliche Specialvollmacht.“ 3) Zwingmann I, nr. 154, lk. 320: „...der Umfang der Befugnisse eines nicht mit der Procura betrauten Handlungsbevollmächtigten... nach dem allgemeinen Principe bemessen lässt, dass die Vollmacht sich auf alle diejenigen Handlungen erstreckt, welche der Betrieb des Geschäftes, bzw. die Ausführung des Auftrages, gewöhnlich mit sich bringt“ (vt. ka Zwingmann IV nr. 637, lk. 371 ja VII nr. 1437, lk. 460). — ADHGB § 47: „...so erstreckt sich die Vollmacht auf alle Geschäfte und Rechtshandlungen, welche den Betrieb eines derartigen Handelsgewerbes oder die Ausführung derartiger Geschäfte gewöhnlich mit sich bringt“.

* Ette kantud Eesti Vabariigi aastapäeva puhul Tartu ülikooli aulas 24. II 1936 korraldatud aktusel.

¹ Vt. Maanõukogu protokoll nr. 59 ja Lisa nr. 1., i. Maanõukogu protokollid 1917—1919, Tallinn 1935, lk. 273—275.

² *Ibid.*, Eesti Asutava Kogu kokkukutsumise küsimus, p. 1.

loolistes ja etnograafilistes piirides kuulutatakse tänasest peale iseseisvaks demokraatiliseks vabariigiks³. Sellekohaselt Eesti Asutav Kogu, asudes teostama temale Maanõukogu 15./28. nov. 1917. a. eelmainitud aktiga määratud ülesandeid, määras omakorda Eesti vabariigi valitsemise ajutise korraga⁴, et „Eesti on iseseisev rippumata demokraatlik vabariik“⁵ ja et „Eesti vabariigi kõrgem võim kuulub Eesti vabariigi rahvale. Rahva nimel ja tema valikul teostab kõrgemat võimu Asutav Kogu“⁶. Edasi Asutav Kogu, võttes vastu 1920. a. 15. juunil Eesti Vabariigi Põhiseaduse, määras selle preambelis: „Eesti rahvas, kõikumatus usus ja vankumatus tahtmises luua riiki, mis on rajatud õiglusele ja seadusele ja vabadusele, ... võttis vastu ja määras Asutava Kogu kaudu järgmise põhiseaduse“. Selle PS § 1 määrab omakorda, vastavalt Maanõukogu 1917. a. 15./28. nov. aktile ja Maanõukogu Vanematekogu 1918. a. 24. veebruari aktile, et „Eesti on iseseisev rippumata vabariik, kus riigivõim on rahva käes“. Sama PS 27. §-i kohaselt on riigivõimu kõrgemaks teostajaks Eestis rahvas ise⁷, kes seda teostab oma hääleõiguslike kodanikkude näol, kusjuures hääleõiguslik on üldpõhimõttelt iga kodanik, kes vähemalt 20 a. vana ja olnud vähemalt ühe aasta Eesti riikkondsuses⁸.

Tahan siinkohal peatuda küsimusel, kas ja kuivõrra on meie PS-ga, nagu see kehtima hakkas 21. XII 1920. a. ja muudeti 1933. a., suudetud tegelikku riigiellu rakendada Maanõukogu poolt väljendatud seisukoht, s. o., et Eesti oleks demokraatlik vabariik. Eriti huvitab meid küsimus, kuidas on PS-ga normitud rahva kui kõrgema riigiorgani ja tema esindajate vastastikune suhe ja sellega seoses ka küsimus,

³ RT 1918, 1.

⁴ Vastu võetud Asutava Kogu poolt 4. juunil 1919.

⁵ RT 1919, 44, art. 91, § 1.

⁶ *Ibid.* § 9.

⁷ PS 29. §-i kohaselt teostab rahvas riigivõimu rahvahääletamise, rahvaalgatamise ja Riigikogu valimise teel. 1933. a. teostatud PS-e muudatusega lisandati siia Riigivanema valimine. — Lähemalt vt. A. Mägi, Valimisõiguslike põhiprintsiipe ja nende rakendamine Eestis *de lege lata* ja *de lege ferenda*, Tartu 1936, lk. 15 jj. ja seal märgitud kirjandus.

⁸ Vt. ka A.-T. Kliimann, Hääleõigus ja hääletamissund, Tartu 1931, lk. 6 jj.

kas ja kuivõrra on PS-ga garanteeritud rahvale kui kõrge-
male riigiorganile tema õige positsioon ja võimalused, et ta
tõesti saaks funktsioneerida demokraatliku riigi kõrgeima
organina.

Teatavasti mõistame demokraatliku riigivalitsemise kor-
raga riigina säärast riiki, kus riigielu korraldamise konkreetse
kuju määrab rahvas ise oma kodanikkude kogu näol. Sama
kodanikkude kogu otsustab, kas ta tahab riigielu juhtida ja
seadelda ise oma otsese teoga, või annab ta selle teostamise
kas osaliselt või täies ulatuses oma esindajaile, keda ta seab
ametisse valimise teel kas otseselt või kaudselt. Millised on
need põhjused, miks riigielu juhtimist ei saa teostada täies
ulatuses alati rahvas ise oma kodanike kogu näol, see ei evi
siinkohal olulist tähtsust. Küll peame aga rõhutavalt esile
tõstma, et kui rahvas annab riigielu juhtimise oma esinda-
jaile, siis, et see riik oma põhikorralt jääks edasi demokraat-
liku valitsemiskorraga riigiks, peavad rahva esindajad jääma
vastutavaks rahva ees: rahval peab olema küllaldaselt abi-
nõusid ja vahendeid, et oma esindajate teotsemist mõju-
kalt kontrollida, s. o. rahval peab olema võimalus oma esin-
dajate tegevust tarbe korral peatada või katkestada või isegi
oma esindajaid uutega asendada⁹.

I. Analüüsides sellelt seisukohalt Eesti 1920. a. PS-ga
antud normistikku võime väita, et selle akti alusel on Eesti
oma riigi valitsemisvormilt defineeritav kui seadusand-
lusest rahva otsese osavõetuga esinduslik demo-
kraatlik vabariik, mis definitsioon on üksikasjades
täiendatav veel mõnede eritunnustega.

Antud riigi valitsemiskorra mõiste juures lähemalt peatu-
des peaksime tähendama:

1920. a. PS normistikus leiab tugeval määral kajastust
J. J. Rousseau õpetus, mis taotleb riigivõimu funktsi-
oonide kontsentreerimist ja alalhoidmist rahva kätte. Usal-
dades riigivõimu funktsioonide teostamise normaalkorras kas
otseselt või kaudselt Riigikogule hoiab rahvas alal õiguse
esineda tarbe korral ise seadusandjana väljates uusi seadusi

---

⁹ Vrd. Sander, Das Problem der Demokratie, Brünn 1934, lk. 31 jj.,
80 jj. — Bryce, Modern Democracies, London 1929, I, lk. 23 jj., 48 jj.;
II, lk. 367 jj., 392 jj., 536 jj. — Schmitt, Volksentscheid und Volksber-
gehren, Berlin und Leipzig 1927, lk. 7 jj., 31 jj. — Vt. ka nota 20.

või tühistades või muutes seniseid. Enda ainuõiguseks jätab ta aga riigipõhikorda normivate aktide, s. o. konstitutsiooniliste normide väljamise, määrates ühtlasi, et „Eesti riigivõimu ei saa keegi teostada muidu, kui põhiseaduse või põhiseaduse alusel antud seaduste põhjal“¹⁰ ja et „Põhiseadus on vankumatuks juhteks Riigikogu ning kohtu ja valitsuse asutuste tegevuses“¹¹, tuletades ühtlasi meelde, et Eesti riik peab olema rajatud õiglusele, seadusele ja vabadusele¹².

Edasi määratellakse 1920. a. PS-ga arusaamatusi kõrvaldavalt, kuidas rahvas saab teostada temale kuuluvat riigivõimu funktsiooni¹³ ja kes on need kodanikud, kes on õigustatud esinema rahva nimel¹⁴. Kuid veel rohkem: see PS võtab erilise kaitse alla kodaniku poliitilised õigused, mis on vajalikud, et rahvas saaks oma üksikliikmete näol teostada temal lasuvaid ülesandeid, ja lubab nende suhtes kitsendusi teha ainult rahval endal¹⁵, andes ühtlasi kodaniku poliitiliste õiguste ja kodaniku teiste põhiõiguste kaitsemise oma tegevuses sõltumatu kohtu hooleks, kelle ülesandeks jääb õiguse mõistmine, s. o. selleks seatud korras valvata, et riiklik aparatuur teotseks põhiseaduse poolt seatud korras ja PS-e alusel ja sellepärast antud erinormide kohaselt. Eriti peab see sõltumatu kohus ütleva, kui temalt seda küsitakse, kellel on õigus kehtivate õigusnormide kohaselt?

Et aga 1920. a. PS tunneb ainult üht rahvaesindajat, täpsamalt, rahvaesindust, s. o. Riigikogu, siis kandus tegelikult Riigikogule üle olulisemas osas kõik riigivõimu funktsioonide teostamine kas otseselt või kaudselt, välja arvatud kohtuasutistele teostada määratud funktsioonid, ehkki ka siin ei olnud Riigikogu osa tähtsusetu¹⁶. Riigikogu kätte läks mitte ainult riigi legislatiivfunktsioonide normaalne teostamine, vaid ka riigi eksekutiivfunktsioone teostava organi ame-

¹⁰ PS § 3.

¹¹ PS § 86.

¹² PS preämbel.

¹³ Vt. *nota* 7.

¹⁴ Vt. *nota* 8.

¹⁵ Vt. A. Mägi, *loc. cit.* ja seal mainitud kirjandus.

¹⁶ Erilist mainimist väärib siinkohal PS 69. §-s antud norm, mille kohaselt ülemaat kohtuvõimu teostava asutise, s. o. Riigikohtu komplekteerimine on antud riigikohtunikkude valimise näol Riigikogule.

tisse seadmine ja ametist vabastamine, kusjuures Riigikogu talitas säärastel puhkudel ainult oma tõekspidamiste kohaselt, sõltumata ühestki teisest riigiorganist. Kuid veel enam: Riigikogu kätte läks tegelikult ka riigi keskhalduse üldsuuna määramine ja juhtimine¹⁷.

Kui nüüd küsida, milles avaldus — õigemini, millised võimalused olid jäänud rahvale oma esindaja teotsemise mõjukaks kontrollimiseks, siis näeme kahesugust olukorda: 1) seda olukorda, mis järeldub ja peab järelduma põhiseaduse normistikust, ja 2) nagu see olukord riigielu tegelikkuses faktiliselt kujunes.

1. Mis puutub esimesse võimalusse, s. o. kuidas on PS-ga normitud rahva poolt oma esindajate suhtes teostatav kontroll, siis annab PS siin rahuldavad võimalused. Rahvale on jäetud piiramata ja kitsendamata õigus oma esinduse teotsemist seistada, kui see teotsemine osutub rahvale vastu võetamatuks¹⁸. Erandi teeb siin vaid PS § 34, milles on loendatud aktid (nagu riigieelarve, laenude tegemine, maksuseadused jne.), mille suhtes rahvas ei saa oma esinduse teotsemist seistada. Kuid ka see erand püsib ainult senikaua kuni seda tahab rahvas ise, sest sisult on siingi rahvast sõltuv, kas ta tahab oma esindajate teotsemist nende aktide suhtes kontrollida või mitte. Tahab ta seda, siis peab ta küll enne muutma vastavad konstitutsioonilised normid ja alles seejärel asuma oma esinduse poolt väljatud akte korrigeerima või oma esinduse asemele ise uusi akte väljama. Edasi on rahvale antud õigus oma esindajaid tarbe korral

---

¹⁷ Et Riigikogu hakkas otseselt mõjustama ka riigi keskhalduse tegevuskava ja üldsuuna määramist ja teostamist, see oli tingitud mitmest asjaolust, millest on olulisemad: 1) PS-e loomisel avaldunud riigivõimu funktsioonide teostamise ühe organi kätte kontsentreerimise tendents; 2) meie poliitilise elu organiseerimise moodus ja Riigikogu komplekteerimise süsteem, nagu see määrati Riigikogu valimisseadusega, mille tulemusena aktiivkodanikkond valijaskonnana lülitati välja Riigikogu sisulisest komplekteerimisest seega, et valijaskonna määrata jäeti ainult Riigikogu arvuline koosseis erakondliku kuuluvuse järgi, Riigikogu sisulise koosseisu määras aga tegelikult erakondade juhatus.

Kujunenud olukorra mõjuvama tegurina peab aga mainima rõhutavalt kolmandat asjaolu, ja nimelt: Riigikogu ja Vabariigi Valitsuse vastastikuse suhte ja Vabariigi Valitsuse tegevuse aluste määritlemisel ei kasustatud maksimaalselt neid võimalusi, mida selleks pakub 1920. a. PS-e normistik.

¹⁸ Vt. PS § 31.

tagandada ja neid asendada uutega, ehkki see protseduur on raskepärased teostatav¹⁹.

2. Erinev on aga olukord, nagu see tegelikult kujunes ja nagu ta püsis 1933. a-l teostatud PS-e muudatuseni. Kuigi PS-ga on rahvale antud kitsendamatu õigus oma esindajate teotsemist korrigeerida ja tarbe korral ka seistada, siis osutub see sisult ometi raskepärased teostatavaks, eriti selle protseduuri tõttu, mis PS-ga selleks määratud ja nimelt: rahvas saab oma esinduse teotsemist otseselt korrigeerida ainult rahvaalgatamise ja rahvahääletamise korras. Rahvaalgatamise ja rahvahääletamise protseduuri teostamine on aga seda raskepärased, mida vähem on selleks ette valmistatud vastava riigi rahvas, s. o. mida vähem teatava rahva poliitiline kasvatus vastab sellele kasvatusetele, mida vajab demokraatia põhimõtete tagajärjekas rakendamine riigi valitsemise korra normimisel²⁰. Näeme ka, et Eesti rahvas on temale antud vastavat õigust kasustanud tavaliste seaduste suhtes ainult ühe korra ja seda nimelt 1923. a. usuõpetuse küsimuses, mil ka tegelikult ilmnes, et selles küsimuses puudus rahva ja tema esinduse seisukohtades kokkukõla.

Veel vähem edukaks on osutunud rahva õigus tagandada oma esindajaid ja neid asendada uutega, sest kuigi see õigus rahvale põhiseadusepärased kuulus, siis arvestades ühelt poolt seda kodanikkonna poliitilise organiseerimise moodust ja aluseid, mis kujunes Eestis, ja teiselt poolt seda korda, mis omaks võeti Riigikogu valimisteks, puudus rahval võimalus oma esindajate faktiliseks asendamiseks uutega.

Kõigele sellele lisaks peab puudutama veel üht olulist küsimust: demokraatlik riigikord eeldab peale rahva kui riigiorgani, s. o. aktiivkodanikkonna kui terviku õigusliku sfääri piiritlemist ja õigusliku staatuse garanteerimist ka üksikkodanikule tema õigusliku staatuse garanteerimist, nagu see järeldub ka meie PS-e üldmõttest. Kuigi 1920. a. PS-ga on Eestis omaks võetud kohturiigi põhimõtted²¹, s. o. igal kodanikul on õigus nõuda kohtuasutiste autoriteetsust ja lõp-

¹⁹ Vt. PS §§ 31, 32 ja neis sisalduvate põhimõtete konkretiseerimine Riigikogu valimise, rahvaalgatamise ja rahvahääletamise seadustes.

²⁰ Vrd. ka Schmitt, Verfassungslehre, München und Leipzig 1928, lk. 234 jj., 258 jj., 276 jj. — Kelsen, Vom Wesen und Wert der Demokratie, Tübingen 1929, lk. 30 jj.

²¹ Lähemalt Kl i i m a n n, Eesti iseseisvuse areng, Tartu 1935, lk. 25 jj.

likku otsust, kui ta leiab, et tema huvisid on kellegi poolt ebaseaduslikult riivatud, siis tegelikult on PS-t ses suhtes asutud kitsendavalt tõlgendama ja seda nimelt olukordade puhul, mil kodanikul tekib kokkupõrge avaliku võimu esindajatega, eriti aga riigi keskhaldusega. Näeme, et ajutine valitsus E. A. Maanõukogu volitusel kindlaks määrates administratiivkohtute pädevuse allutas keskhalduse asutisist administratiivkohtuile ainult üksikministeeriumid, jättes aga kõrvale näit. mitme ministeeriumi ühised otsused ja ka Vabariigi Valitsuse otsused²². Olgu siinkohal ka mainitud, et see adm.-kohtu pädevust määritlev ja PS-t kitsendavalt tõlgendav akt, mis oma olulisemas osas on kehtiv tänapäevani, võeti vastu juba 12. veebruaril 1919. a., kuigi PS ise hakkas kehtima alles 1920. a. lõpul.

II. 1920. a. põhiseadusega seatud riiklikus valitsemiskorras toimub murranguline muudatus 1933. aastal teostatud PS-e muutmisega. Selle PS-e muudatusega ei muudetud mitte ainult seniste riigivõimu funktsioone teostavate organite pädevuse ulatus ja vastastikune suhe, vaid ka põhimõtted, mis on aluseks 1920. a. PS-le, ehkki sõnaliselt jäid PS vastavad paragraafid muutmata. Esimesel pilgul võib näida, nagu oleks rahva osa riigi kõrgema organina jäänud PS-e muutmisel samaks, nagu seda määritlevad 1920. a. PS vastavad normid. Sisuliselt pole see hoopiski mitte nõnda. Kui 1920. a. PS-s võib tunda ilmselt Rousseau õpetusest mõjustatud riigivalitsemise vormi, siis 1933. a. PS-s ilmnevad juba riigivalitsemise vormi tunnused, mis on kujunenud B o d i n i õpetuse mõjul.

Ka 1933. a. teostatud põhiseaduse muutmisega²³ jääb püsima riigivõimufunktsioonide teostamise kontsentreerimise tendents, samuti nagu jääb püsima esindusliku riigi põhimõtte ühes eeldusega, et normaalkorras teostavad riigivõimu funktsioone rahva asemel tema esindajad. Tunduvalt teissuguseks muutub aga rahva kui kõrgema riigivõimu teostaja ja tema esindajate vastastikune suhe. Eriti peab siinkohal rõhutavalt esile tõstma muudatust, mis toimub võimalusis, kuidas rahvas saab oma esindajate teotsemist kontrollida.

²² AKK § 2.

²³ RT 1933, 86, 628; nimetan allpool 1933. a. PS.

1933. a. PS seab ühe otsese rahvaesindaja asemele kaks. Seadusandliku võimu teostamine volitatakse Riigikogule, kes seda teostab rahva esindajana; kõrgema valitsemisvõimu teostamine volitatakse aga Riigivanemale, kes seda riigivõimu funktsiooni teostab samuti rahva otsese esindajana. Mõlemad oma esindajad seab rahvas ametisse otsesel valimisel, kusjuures Riigikogu volituste normaalne kestus määratakse 4 a. ja Riigivanema volituste kestus 5 a.

Tutvudes lähemalt nende rahvaesindajate pädevusega ja püüdes tõmmata võimalikke paralleele 1920. a. PS-ga näeme, et Riigikogu pädevus seadusandlustamisel on normaalkorras 1933. a. PS-e järgi väiksemate erinevustega samane nagu ta oli 1920. a. PS-e järgi. Riigikogult on võetud peamiselt temale 1920. a. PS-e järgi kuuluvad riigi eksekutiivfunktsiooni teostamise võimalused, millest eriti mainimist väärib Vabariigi Valitsuse ja selle üksikliikmete ametisse seadmine ja ametist vabastamine. Erineva olukorra annab ka Riigivanema õigus kasustada vetoõigust Riigikogu poolt vastu võetud aktide suhtes.

Riigivanema pädevusse on antud 1) olulisemas osas need ülesanded, mille teostamine 1920. a. PS-e järgi kuulus Vabariigi Valitsusele²⁴; 2) olulisem osa neist riigivõimu eksekutiivfunktsioonide teostamise ülesandeist, mis seni kuulusid Riigikogule või mõnele muule organile²⁵; 3) vetoõigus Riigikogu poolt vastu võetud aktide suhtes, millest erilist mainimist vajavad esijoones aktid, mille suhtes rahvas ei saa kasustada temale kuuluvat rahvahääletamise ja rahvaalgatamise õigust, s. o. PS 34. §-s loendatud aktid, nagu riigi eelarve, laenude tegemine jne.²⁶; 4) erakorralised õigused, mida Riigivanem kasustab PS-e sõnastuse järgi riiklikudel kaalutlustel ja edasilükkamata riikliku vajaduse korral; siia kuuluvad Riigivanema õigus määrata enne 4 a. möödumist uued Riigikogu valimised²⁷ ja välja kuulutada seaduse-eelnõud dekreedina, millel on seaduse jõud²⁸. Täppis olles peaks siia

²⁴ Vrd. Põhiseaduse peatükk V ja §§ 80, 81, 82 1920. a. ja 1933. a. redaktsioonis.

²⁵ Vrd. 1920. a. PS-e §§ 42, 53, 59, 69 vastavalt 1933. a. PS-e §§ 42, 53, 64, 69.

²⁶ PS § 53, II lõige.

²⁷ PS § 39, II lõige.

²⁸ PS § 60 p. 12.

õiguste gruppi arvama ka Riigivanemale kuuluva vetoõiguse.

Riigivalitsemise normaalse olukorra juures oleks eeldatav, et Riigivanem kasustab temale PS-ga antud erakorralisi õigusi tagasihoidlikult, s. o. viimase abinõuna või riigielu ebakorrapärastel väljendustel²⁹. Säärase eelduse püsimisel tähistaks 1933. a. PS-ga määratud riigivalitsemise kord teatavate eranditega riigi legislatiiv- ja eksekutiivfunktsioonide teostamise eraldamist eri organeile, kusjuures riigipeale eksekutiivfunktsiooni teostava organi juhina on antud õigus tarbe korral kasustada ka drastilisi abinõusid³⁰.

Et aga 1933. a. PS ei anna ühtki rahuldavat ja küllalt mõjuvat garantiid selleks, et Riigivanem kasustaks temale PS-e järgi kuuluvaid erakorralisi õigusi ainult viimase abinõuna ja riiklikult erakorralistel aegadel, siis võib tavaliseks kujuneda just nn. „erakorraline aeg“. Asub Riigivanem sellele teele ja hakkab ta kasustama PS-ga temale lubatud õigusi maksimaalselt, siis muutub Eesti riiklik valitsemisvorm juba oma põhialustes. Et riigivõimu funktsioonide teostamine on olulisemas osas kontsentreeritud Riigivanema kätte, siis võib Riigivanem tegelikult üle minna absolutismi põhimõttele rajatud riigi valitsemise korrale, kuiõrra PS ei tee selleks otseseid takistusi³¹. Teised riigi kõrgemad organid omaksid sel puhul Riigivanema kõrval hoopis kõrvalisemat ja vähemtähtsat riigiorgani seisundit, kelle suhtes, välja arvatud rahvas aktiivkodanikkonnana³², igal juhtumil prevaleeriks aga Riigivanema tahe. Säärase olukorra tekkimist soodustab Riigi-

²⁹ Asuksime vastandseisukohale, siis peaks võimalik olema olukord, kus riigi ühe otsese organi poolt temale teostada antud riigivõimu funktsioonide teostamine muudab sisult võimatuks riigi teistele, samuti otsesetele organitele määratud ülesannete teostamise, s. o. riigi ühele organile kuuluks säärasel korral riigi konstitutsiooniliste normide kehtivuse seistamise õigus, mis pole aga mõeldav õiguslikus riigis vastava, sama konstitutsiooniliste normidega *expressis verbis* antud volitusega.

³⁰ Vrd. Mirkine-Guetzévitch, Révisions des nouvelles constitutions, i. Encyclopédie Française, 1935, X, 70—4, 5.

³¹ Nii kuulub riikliku põhikorra määramine konstitutsiooniliste normide kehtima panemise näol PS 88. §-i alusel rahva kui aktiivkodanikkonna ainukompetentsi.

³² Vt. nota 31.

vanema ühe või teise isiku isiklike kaalutluste kõrval veel ühelt poolt PS halb redaktsioon, mis põhjustab PS-e lahkumisevaid tõlgendamisi, ja teiselt poolt asutise puudumine, kes oleks vaieldamatult kompetentne igal juhutulil otsustama iga avalikõigusliku akti põhiseadus- ja seaduspärasuse üle.

Olgu tähendatud, et ehkki PS-e üldmõtte ja vastavate erinormide sätete kohaselt meil iga kohtuasutis on õigustatud kontrollima iga akti ja toimingu seadus- ja põhiseaduspärasust³³, s. o. rakendama ainult sääraseid akte ja tunnustama ainult sääraseid toiminguid, mis on õiguspärased, siis tegelikult on just meie kõrgem kohtuasutis — Riigikohus — asunud oma pädevuse piire kitsendavalt tõlgendama ja seda nimelt avalikõiguslike aktide suhtes³⁴.

Kui nüüd edasi küsime, millised võimalused annab 1933. a. PS rahvale oma esindajate teotsemise kontrollimiseks, siis näeme, et Riigikogu suhtes on rahval neid kontrolli võimalusi rahuldavalt. Alles on rahvale jäänud senised, s. o. 1920. a. PS-ga antud võimalused; neile lisaks on rahvale garanteeritud võimalus oma esindajaid asendada uutega, kui rahvas valijaskonnana seda soovib, sest 1933. a. PS teeb kohustuslikuks üksikisiku valitavuse põhimõtte rakendamise Riigikogu valimistel. Peale selle on, nagu eespool tähendatud, antud rahva teisele otsesele esindajale, s. o. Riigivanemale, õigus Riigikogu tagandada ja välja kuulutada uued Riigikogu valimised enne Riigikogu volituste aja normaalset lõppu³⁵. Seega on võimaldatud rahvale oma esindajaid Riigikogus asendada uutega ka enne 4 a. möödumist ja seda ilma, et rahval tarvitseks läbi teha raskepärane rahvaalgatamise ja rahvahääletamise protseduur. Kuid nagu eespool rõhutatavalt mainitud, võib Riigikogu Riigivanema kõrval Riigivanemast olenevalt omada hoopis kõrvalisemat tähtsust.

Mis puutub aga rahva teisesse esindajasse, s. o. Riigivanemasse, siis tema teotsemise kontrollimiseks on rahvas

³³ Vt. *nota* 21.

³⁴ Vt. näit. Riigikohtu administratiivosakonna toimetus 1935/420 II, *i.* „Õigus“ 1935, nr. 8, lk. 379, 380; vt. aga ka Riigikohtu administratiivosakonna toimetus 1934/710 II, kus Riigikohus on PS kohaselt täiesti õigustatult lahendanud küsimuse, mis AKK 2. §-i ja ka AKK üldmõtte kohaselt ei kuuluks Riigikohtu pädevusse, *ibid.*, lk. 381, 382.

³⁵ PS § 39.

Riigivanema volituse aja vältel peaaegu võimetu. Rahvas ei saa legaalsel teel ei mõjuvalt pidurdada Riigivanemat tema teotsemises, ei ka katkestada Riigivanema teotsemist, rääkimata Riigivanema tagandamisest enne tema volituste aja lõppu³⁶, kuivõrra rahvas ka ei eitaks Riigivanema seisukohti ja kui Riigivanema seisukohad oleksid isegi vastukäivad rahva enamuse seisukohtadele. Rahval puudub võimalus legaalsel teel vahele astuda isegi siis, kui Riigivanem asub tõlgendama PS-t laiendavalt just enda pädevuse suhtes ja kui ta seda isegi teeks *contra legem*. Ainus võimalus, mida PS siin rahvale oma säärase esindaja suhtes annab, on kasutada temale antud rahvaalgatamise ja rahvahääletamise õigust konstitutsiooniliste normide muutmiseks või oodata Riigivanema viieaastase volitusteaja lõppu, et tema asemele valida teine kodanik lootuses, et uuestivalitu ei hakka samaselt teotsema.

Kõige selle pärast oleks täna, mil uuesti on päevakorral PS muutmine, põhjust avaldada soovi, et kui asutakse uue PS-e väljatöötamisele, siis mitte ei unustataks rahva õigust oma esindajate teotsemist mõjukalt kontrollida ja et selle õiguse rahvale kuulumise väärtust ei hinnataks alla. Samuti ei saa jätta avaldamast soovi, et meil loodaks põhiseaduslikult kaitstud sõltumatu asutis, kes oleks vaieldamatult õigustatud kontrollima eranditult iga avalikõigusliku akti seadus- ja põhiseaduspärasust, s. o. loodaks nn. konstitutsiooniline kohus³⁷.

Selle asutise püsimisel ja korrapärasel funktsioneerimisel võiks kodanikkond loobuda mõnestki oma õigusest, ilma et tal tarvitseks karta, nagu kannataksid selle all demokraatliku riigi põhialused: õiglus, seaduslikkus ja vabadus, mida oma lähtekohaks võtab teatavasti nii Eesti 1920. a. kui ka 1933. a. Põhiseadus.

³⁶ Selles suhtes sisaldab küllaldast garantiid pakkuva normi näit. Saksa 1919. a. 11. augusti põhiseaduse 43. §, mille kohaselt Riigipäev on õigustatud esinema rahva ees ettepanekuga: tagandada ametist riigipresident enne tema ametivolituste lõppu; lükkab aga rahvas rahvahääletamise korras Riigipäeva ettepaneku tagasi, siis loetakse president uuesti valituks, vastava Riigipäeva volitused aga lõpetatakse ja korraldatakse Riigipäeva uued valimised.

³⁷ Säärase asutise ellukutsumisel peab aga leitama küllaldaselt tagatise selleks, et tema komplekteerimine ja funktsioneerimine ei oleks poliitiliselt mõjustatav.

Pärandi avamise kuulutamine.

Leo Leesment.

I. BES järgi pärandi avamisele (art. 2581) järgneb pärimisele kutsumine ehk pärandisiire, *delatio hereditatis* (BES 1698) ja alles selle järel toimub pärandi vastuvõtmine ehk pärandisaam, *aditio hereditatis* (BES 2621 jj.). Mainitud süsteemi aluseks ja iseloomustavamaks jooneks on pärandisaam, mis selgesti nähtub artikleist 2626 ja 2627. Viimases öeldakse, et asjaolust, kus pärijatel ühine majapidamine pärandajaga kestab ka peale pärandi avamist, ei saa veel järeldada pärandisaama.

Nüüdisajal kehtib *F. Schlegelbergeri* õigusvõrdleva sõnaraamatu järgi see süsteem vaid väheseis riiges, peaaesjalikult BES järgi Eestis ja Lätis, siis ka näit. Tseiloni saarel ja veel mõnes üksikus maas¹. Ka endises Vene riigis, kus küsimus küll oli vaieldav, tunnistas Vene Senat, et kehtib ikkagi pärandisaama süsteem².

Vastandiks sellele enamikus Euroopa riikides, siis ka Hiinas ja Jaapanis, kehtib teine süsteem, mis seeläbi erineb esimesest, et puudub pärandisiire; sealjuures ühtivad pärandi avamine ja pärandisaam. Viimane põhimõte seisab selles, et surma momendist surnu isiku õigused ja kohustused *ipso iure* lähevad üle pärijatele. Viimast väljendavad laused: *mortuus aperit oculos viventis; der Tote erbt den Lebendigen; le mort saisit le vif* (viimasest on tuletatud sõna *saisine* nimetatud süsteemi tähendamiseks). Ka riigiõiguses kehtib viimane põhimõte: *le roi est mort, vive le roi*³! Ei soovi pärijad esineda sellistena, siis nad peavad pärandist sõnaselgelt loobuma, kuna BES järgi võib loobuda mitte-ülesandmisega pärandisiirdel (art. 2777).

Ajalooliselt meie maal kehtis saksa õigusega sisse toodud *saisine*'i süsteem. Üht Rootsi aja kuninglikku resolutsiooni

¹ F. Schlegelberger, Rechtsvergleichendes Handwörterbuch für das Zivil- und Handelsrecht des In- und Auslandes, II. Berliin 1929, lk. 196.

² I. Tjutrjumov, Graždanskoje pravo, 2. väljaanne, Tartu 1927, lk. 571 j.

³ Cl. Frh. v. Schwerin, Grundzüge des deutschen Privatrechts. Berliin ja Leipzig 1919, lk. 297.

eksklikult tõlgendades väidavad mõned balti õiguse uurijad, et 1687. a. alates Liivimaal (kuid mitte Eestimaal!) on tulnud rakendada pärandisaama. Kuid see asjaolu pole millegagi põhjendatud⁴.

Igatahes alles BES kodifikatsiooniga lõplikult oli loobunud endisest süsteemist ja eeskätt rooma õiguse tolleaegsel mõjul oli üle mindud nüüdisajalgi kehtivale süsteemile. Veel enam, ka 1935. a. Tsiviilseadustiku eelnõus on jäädud BES kehtivale süsteemile. Prof. J. Uluots seletuskirjas eelnõu juurde esitab nimetatud süsteemi kasuks järgmist: „Viimase kasuks räägib selle tuntus ja kujunenud praksis Eestis, samuti asjaolu, et ta pole välja kutsunud erilisi raskusi. Ilma olulise põhjuseta pole aga alust senise kujunenud korra muutmiseks⁵.“

Pärandi avamisele järgneb erijuhtumel vastava kohtu poolt ettevõetav pärandi säilitamine (BES 2587 jj., eriti 2589). Tavaliselt selleks pole vajadust, mis selgub viimati osundatud BES artikleist, samuti ka TKS art. 2012 ja 2011 (viimane on asendatud 1923. a. eestikeelse novelliga).

Käesoleva kirjutise peaülesandeks on pärandi avamisega seoses oleva kuulutamise küsimuse käsitletu, nii kehtiva õiguse kui ka 1932. a. TKS eelnõu järgi. Meie kohtupraktises esinev seisukoht selles küsimuses pole ühtlane, kuna TKS-t ebaühtlaselt on tõlgendatud. Tegelikult meie kohtutes siin esineb kaks lahkuminevat tõlgendamist. Riigikohtuni pole nimetatud küsimus seni jõudnud, sest kassatsioonkaebusi pole olnud.

II. Kuulutamist pärandi avamisest käsitlevad esijooned *ex-Vene* TKS art. 2011 ja 2012, mis seadus meie riikluse alguses

⁴ Vana-Liivimaa vanemais õigusallikais pole selle kohta mitte midagi öeldud, sest iseenesest oli mõistetav põhimõtte „der Tote erbt den Lebendigen“ kehtimine. (R. v. Helmersen, Geschichte des livl. Adelsrechts bis zum Jahre 1561. Tartu 1836, lk. 30 j.). Rootsi kun. resolutsioon 28. V 1687 kõneleb vaid võlgadega koormatud pärandist (vt. sealsamas, eriti II § 1 ja § 5). Nii ka C. Erdmann, Die erbrechtliche Transmission im Provincialrecht (Zeitschrift für Rechtswissenschaft, VII) Tartu 1882, lk. 223. Laiendavalt tõlgendavad F. G. v. Bunge ja R. Seraphim. Kirjanduse osundamist mainitud küsimuse kohta vt. L. Kasso, Obzor Ostzejskago graždanskago prava; Tartu 1896, lk. 146. Eestimaal kehtis kuni 1864 kodifikatsioonini endine süsteem.

⁵ J. Uluots, Seletuskiri Tsiviilseadustiku 1935. a. eelnõu nelja esimese raamatu juurde. *S. a. et l.*, lk. 71 j.

jäi kehtima endisel kujul. 1923. a. võeti ette muudatused ja täiendused, kusjuures sai uue kuju ja sisu art. 2011. Tol korral muudeti TKS teisigi artikleid. Käsiteldavat küsimust puutuvaist artikleist on oluline veel, et muudeti ka TKS art. 1956, millega pärandi avamise kuulutamine allutati jaoskonna-(rahu-)kohtule, kuna see varemini toimus ringkonna-kohtu või rahukohtu poolt. TKS art. 2012 jäi püsima muutmatuselt. Nimetatud novell esineb RT 1923 — 43, seadus nr. 58.

1923. a. novell oli õigustatud ja otstarbekohane ning kõik oleks olnud korras, kui mitte art. 2011 märkuse lõpplause ja art. 2012 kõrvutamise poleks tekitanud väärarusaamist, mis tuleb sellest, et art. 2011 märkuse lõpplause on väljendatud ebaselgelt. Viimases öeldakse: „Kui päranduse väärtus ei ulata üle 50 000 marga [nüüd: 500 krooni], siis ei ole kuulutamine „Riigi Teatajas“ sunduslik.“ Art. 2012, mis on venekeelne, aga sõnab kokkuvõetult: pärandi avamise kuulutamist (publikatsija) toimetatakse kohtu poolt huvitatud isikute palvel või enda äranägemisel (BES 2589, 2597) järgmistel juhtumitel: 1) kui pärijad on teadmata; 2) kui ei ole tõepäraselt teada, et pärandit taotelnud isikud on ainukesed ning lähimad pärijad; 3) kui pärijad küll on teada, kuid loobuvad pärandisaamast või nõustuvad seda vastu võtma vaid inventariõiguse alusel; 4) kui pärijatele, testamenditajatele või pärandi hooldajatele ei ole teada pärandivaral lasuvad võlad. Seega üldse neli juhtumit. Nendes pole öeldud sõnagi, mis oleks ühenduses art. 2011 märkuse lõpplausel ettenähtud kuulutamise kohta.

Esimesel pilgul, tõlgendamisel ilmnevast vastukäivusest — kontroversist mõlema normi vahel tuleb üle saada ja leida teed koordineerimiseks. Ja see polegi võimatu.

Eesti kohtupraktises on tõlgendamisel lahku mindud.

A) Enamikul kohtutel lähtekoht on küll õige, mitte aga tulemus — tõlgendamine ise. Õieti lähtutakse põhimõttest, et uus, eestiaegne seadus muudab endist, sest esimene vastab rohkem ajanõuetele ja meie õiguskorrale; samuti, et kuigi eesti norm esineb märkusesena, on ta jõu poolest ikkagi võrdne artiklis eneses öelduga: on ju artikli märkus samaväärne norm kui artikkel ise. Kuid art. 2011 märkuse lõpplausel, et ainult vähemväärtuslike pärandite juures pole kuulutamine „Riigi Teatajas“ sunduslik, tehakse järeldus:

„kui väärtus on suurem, siis on kuulutamine „Riigi Teatajas“ sunduslik.“ Selline interpretatsioon aga ei pea paika (vt. allpool).

B) Mõnel pool interpreteeritakse nimetatud norme teisiti. Lähtudes asjaolust, et art. 2011 märkuse lõpplause ei saa muuta art. 2012, mis kehtib, kuna vastasel korral oleks sama novelliga ka muudetud viimast, siis pole seega suuremaväärtuslike pärandite kuulutamine „Riigi Teatajas“ sunduslik, kui ei ilmne mõni art. 2012-s loendatud juhtumeist. Seejuures jääb art. 2011 märkuse lõpplause tähendus ikkagi ebamääraseks, mitte küllalt selgeks, n.-ö. võõrkehaks 1923. a. novellis.

Lähemalt käsitledes art. 2011 märkuse lõpplauset tuleb pöörata eriline tähelepanu osale: „siis ei ole kuulutamine „RT-s“ sunduslik.“ Ainult esimesel pilgul, pealiskaudsel vaatlusel võib paista nimetatud lause mõte, et vähemväärtuslike pärandite kuulutamine pole sunduslik, küll aga on sunduslik suuremaväärtuslike pärandite kuulutamine. Viimase põhjendamise kasuks esitatakse veel ka põhjendamata asjaolu, et kohus sagedasti, peaaegu kunagi ei tea, kes on õigustatud ainupärijad, kes on ette nähtud art. 2012-s juhtumite hulgas. Selline viide on eriti põhjendamata — jääb ju kohtule hea võimalus arvesse võtta selleks pädevate isikute ja asutiste poolt väljaantavaid tunnistusi, nagu see on ette nähtud 1919. a. kohtuministeeriumi seletuses, mis oli signeeritud kauaaegse tegeliku tsivilisti, kohtuminister Jüri Jaaksoni poolt (vt. RT 1919 — 19, lk. 147).

Viimasest selgub, et pärandi avamisest ja pärimisele kutsumisest pole kohus kohustatud kuulutama (TKS 2012 p. 2), kui kohtul selgesti teada või temale usaldusväärsete tõendustega selgeks tehti, kes on ainukesed kõige lähemad pärijad. Peale selle on öeldud, et endine komme selliseid tõendusi saada aurahukohtunikelt ei tähenda, „et nad selleks ainuõigustatud olid, kohus võib toimetada selle juures oma isikliste teadmiste põhjal ja nende puudumisel usaldusvääriliseks võtta igat muud ettepanud tõendust oma hindamise järele.“

Et tegelikult neid tunnistusi pole nii kerge saada, see näitab just tunnistuste andjate kaalukust ning asja tõsiselt võtmist. Tegelikult aga kohtud arvestavad neid tunnistusi

väga vähe, kui mitte öelda: peaaegu ei arvestagi ja nimelt sel põhjusel, et 1923. a. novelli esimese viisi järgi (vt. ülal: A) tõlgendades, need tunnistused pole vajalikud, sest tuleb niikuinii RT-s kuulutada. See asjaolu aga omakorda mõjub takistavalt selliste tunnistuste väljaandmisele ja mõnigi Vene ajast põlvnev isik, kes ühtlasi teab 1919. a. kohtuministeeriumi seletust, on nende tunnistuste andmisest loobunud, sest et kohus neid ei arvesta.

Art. 2011 märkuse lõpplauset kahtlemata tuleb tõlgendada mitte ülalpool esindatud viisil, vaid järgmiselt: „Kuulutamine pole sunduslik „**Riigi Teatajas**“, kuulutada võib ka teisel teel, näiteks ainult välja pannes kuulutust kohturuumis ja teatavail juhtumeil ka vallamajas.“ Suuremaväärtuslikkude pärandite puhul tuleb aga juhtumeil, kui leitakse vajalikuks üldse kuulutada (art. 2012), seda teha tingimata ka RT kaudu. Seega vähemväärtuslikkudes pärandites on antud kohtule veel vabamad käed kui seda nõuavad art. 2012-e juhtumid 1–4. Üldse aga kuulutamine ülalnimetatud lõpplause järgi veel pole sunduslik. Jutt on vaid viisist, kas „Riigi Teataja“ kaudu või teisel teel. Kas üldse kuulutada või mitte, see sõltub ikkagi art. 2012 ettenähtud juhtumest. Et jutt on kuulutamise viisist, mitte aga kuulutamise sundusest või mittesundusest, seda näitab ka art. 2011 eelkäija, nimelt enne 1923. a. kehtinud veneaegne ja -keelne tekst, mis nüüd küll kehtivuseta, küll aga näitab, et sama mõte on olnud nimetatud artiklil ka varemini. Nimelt Vene aja art. 2011 *primetsanije*-märkus lausub, et vähemväärtuslikkude päranduste korral võib kuulutamise (*publikatsija*) asemel välja panna kuulutusi (objavlenija) rahukohtus ja politseis või vallamajas.

Käesolevas kirjutises pooldatavat tõlgendamist kinnitavad veel enam Riigikogu protokollides 1923. a. muudatuste eeltööde kohta leiduvad materjalid. Riigikogu protokollist on näha järgmist. Eesti Rahvaerakonna Riigikogu rühma ettepanek oli tehtud TKS artiklite 1956 ja 2011 (ka 2024: pärandi jaotuse kohta, mis siinkohal pole oluline) muutmiseks. Seletuskirjas on öeldud käsitledavas küsimusse puutuva osa kohta: „vallamajas ja kohturuumis kuulutuste ülespanemine on tarvilik sellepärast, et suur hulk rahvast „Riigi Teatajat“ ei loe ning sellepärast kuulutuse läbi „Riigi Teatajas“ üksipäinis tihti mitte õigel ajal teadust ei saa kohtukul-

sest⁶.“ Viimasest nähtub selgesti, et üheks muutmise aluseks just oligi rahuldamatus kuulutamise RT-s, mitte aga soov ja tarvidus kuulutamist RT-s sagedamaks muuta⁷.

Riigikogu üldkomisjoni poolt võeti ette muudatused ettepanekus. Neist siinkohal kõige olulisem on parandus, et kõik pärandiasjad loeti alluvaiks rahukohtunikele, kuna ettepanekus seda ei olnud⁸. Riigikogu kõik kolm lugemist möödusid vaidlusteta. Redaktsioonikomisjon võttis ette paranduse, mis võeti vastu Riigikogu nähtava enamusega. Vahelduseks olgu ta mainitud: nimelt sõnad sisse antud parandati esitatud⁹.

Sellisel kujul jõustuski seadus 1923. a. Art. 2011 märkuse lõpplause aga oli halvasti redigeeritud, nagu see ka selgub Riigikogule esitatud seletuskirjast. Esiteks ei osatud vabandada mitte midagi ütlevast veneaegsest nimetusest märkus (*primetšanije*), mis on täitsa üleliigne. Teiseks, mis on palju olulisem, muudetud norm redigeeriti eitavalt, mis lahti jättis mõtte ulatuse, mis aga veneaegses eitavas lauses mitte ei paistnud (vt. ka allpool, III). Venekeelsel lausel siin oli paremuseks asjaolu, et viimases oli väljendatud ka vastasel korral järgnev vaste, nimelt: *vzamen publikatsii* — kuulutamise asemel.

Skemaatilisel väljendades kehtivas õiguses esinevad järgmised jaotuse-alused ja loogilised võimalused.

Õige tõlgendamine.

- 1) Pärandid, mille avamisest ei tule kuulutada. Pärandi väärtus ei tule arvesse.
- 2) Pärandid, mille avamisest tuleb kuulutada.
  - a) Väärtus üle 500 krooni — sunduslik kuulutamine „Riigi Teatajas“, kohturuumis ja teatavail juhtumel ka vallamajas.
  - b) Väärtus ei ulatu üle 500 krooni — fakultatiivne kuulutamine „Riigi Teatajas“, sunduslik kuulutamine kohturuumis ja teatavail juhtumel ka vallamajas.

⁶ I Riigikogu protokollide lisad. I—IX istungjärk. Tallinn, s. a., veerg 1686 jj.

⁷ Ka ei nõutud varemini art. 2011 järgi suuremaväärtuslikkude paranduste kuulutuse ülespanekut vallamajas. — I Riigikogu protokollid. IX istungjärk 1923. a. Tallinn s. a., veerg 1728—1730.

⁸ I Riigikogu protokollide lisad, *op. cit.*, veerg 1688.

⁹ I Riigikogu protokollid. IX istungjärk 1923. a. Tallinn s. a., veerg 2340.

- Vale tõlgendamine. {
- 1) Pärandid, mille väärtus üle 500 krooni — sunduslik kuulutamine „Riigi Teatajas“.
  - 2) Pärandid, mille väärtus ei ulatu üle 500 krooni — kuulutamine „Riigi Teatajas“ ei ole sunduslik.

III. 1932. a. TKS eelnõus esineb käsitledav küsimus III raamatus (Hoiu toimetus), IV osas (Toimetused parandusõiguse alal), 3. peatükis (Päranduse avamise kuulutused ja pärijate väljakutsumine).

Eelnõu § 1656 sisult vastab kehtivale art. 2011-le. Lõpplause, mis just tekitabki väärtõlgendamist, on jäetud sisult muutmatuks. Eitav lause on seda ebasobivam, et jätab lahtiseks mõtte ulatuse. Lause oleks pidanud tingimata olema jaatavalt väljendatud. Kuid seda pole tehtud: armastatakse ju liiga traditsiooni ja raske on sammu edasi astuda. Tervitavat on eelnõus vähemalt seegi, et on ära jäetud artikli teise osa eest liigne nimetus „märkus“, millest 1923. a. novellis ei osatud vabaneda, olles vanasse kinni naelutatud. Samuti eelnõus on ära jäetud täiesti ülearune viide BES 2651-le, mis puudutab vaid Kuramaad. 1923. a. novelli oli ka see sisse paigutatud.

Eelnõu § 1657 sisult vastab kehtiva õiguse art. 2012-le.

IV. Lõppeks, aegumise küsimus. BES 2619 ja 2620-s on ette nähtud, et kui on kuulutatud pärandi avamisest, siis taotlused tuleb esitada kuulutuses ettenähtud tähtaja jooksul (TKS art. 2061), õigemini kuni kohtuotsuse tegemiseni (TKS art. 2064 ja 2066)¹⁰. Kui pärandi avamist polnud kuulutatud, siis pärandi taotlus aegub „aasta ja päeva“ (BES 3059 ja 3060) jooksul. Ja nimelt alates ajast, millal õigustatu oli saanud teada pärandi avamisest. Kuid mõlemal juhtumil on ette nähtud ka kümneaastane tähtaeg, kui ilmnevad erandlikud asjaolud — kui taotleja võib tõestada teadmatust ilma süüta¹¹. See on nõudmiste üldaegumistähtaeg (BES 3620), mille taotlemiseks seaduses pole ette nähtud lühemaid tähtaegu.

Evolutsioon toimub ses suunas, et kohtunikule antakse suuremat ja vabamat otsustamisvõimu¹², mispärast ka ülal-

¹⁰ J u d e x, Veel vaidlustest testamentide vastu. „Õigus“ 1928, lk. 81.

¹¹ Süü kohta vrd. Riigikohtu tsiviilosakonna otsus 1922. a. nr. 85.

¹² L. L e e s m e n t, Tsiviilprotsessi silmapiirilt. „Õigus“ 1936, lk. 105.

käsiteldud küsimuses viimane peaks alati otsustama enne pärandi kuulutamist, kas muud tõendid, eeskätt kirjalik tunnistus, millel näha, kes on ainupärijad, väärivad usaldust. Jaataval korral tuleb pärijaid kohe kinnitada, ilma et siirduda kuulutamisele. Sel juhtumil ka kodanikul ei tuleks palju oodata ja ka aeglusest meie kehtivas tsiviilprotsessis oleks ühes küsimuses üle saadud¹³. Jääksid ära ilmaaegsed kuulutused „Riigi Teatajas“ ja lihtsuse põhimõtte, mille poole alati tuleb püüda, asendaks keerukuse.

Veksliväljaja poolt esimese vekslisaaja volinikuna žireeritud vekslite kehtivusest.

I. Tjutrumov.

Kuni viimase ajani ei ole praksises rahuldavat lahendust saanud küsimus, kas on kehtiv säärane veksel, mis on žireeritud veksliväljaja poolt esimese vekslisaaja volinikuna. Kuigi püstitatud küsimusele saab meie kehtiva Veksliseaduse normide kohaselt vastata ainult eitavalt, siis sellele vaatamata puudub siin ühtlane seisukoht meie kohtupraksises.

Kui viimasel ajal on märgata vekslidõigusse kuuluvate normide ühtlustamise püüdu ja kui selles töös on märgata-vaid edusamme tehtud eriti hilisemal ajal, siis tegelikult võime vekslidõigusse puutuvad seadused ka kaasajal liigitada kahte põhigruppi. Esimesse gruppi kuuluvad seadused on ehitatud põhimõttel, mille järgi vekslit tuleb käsitada lepingulise aktina kõigi vastavate järeldustega. Teise gruppi kuuluvad seadused käsivad aga vekslit puhtakujulise formaalse aktina, mis on sõltumata neist materiaalseist suhteist, mille alusel säärane akt tekkis. Viimane põhimõtte on laiaulatuslikku tunnustamist leidnud XIX sajandil eriti saksa üldvekslidõiguse seisukohalt, kusjuures peab rõhutama, et küsimuse otsustamist ei mõjustanud ei lokaalsed ega ka natsionaalsed põhjused, vaid just vastava seadustiku kehtima panemisel valitsev üldine õigusteoreetiline seisukoht.

¹³ Aegluse kohta vt. T. Grünthal, Märkmeid TKS eelnõu kohta; Tartu 1933, lk. 28. — L. Leesment, *op. cit.*, lk. 107.

Püstitatud probleemi puhul sõltub küsimuse lahendamise raskuspunkt vastusest uuele küsimusele: milles peitub vekslile rajatud kohustuse jõud? Kas kohustuse allikaks, mille järgi veksliväljaja on tema poolt väljatud vekslit järgi vastutav vekslipidaja ees, on veksliväljaja poolt ühekülgsest koostatud vekslidokument, või on vastav kohustus rajatud lepingule, mille alusel vekslidokument läheb veksliväljajalt üle vekslipidajale? Vastavalt esimesele seisukohale, s.o. kohustuse allikaks on ühepoolne akt, sõltub vekslile rajatud kohustus vekslidokumendile allakirjutamisest võlgniku poolt ja kohustuse tekkimise moment on seotud vekslit allakirjutamise momendiga. Seega on kohustuse aluseks dokumenti koostava isiku tahe ja veksliväljaja on kohustatud tasuma ka säärase vekslit järgi, mis on tema käest välja läinud tema tahte vastaselt ja võib-olla isegi juriidilise aluseta, kui ainult säärase vekslit pidaja on heausuline¹. Selle teooria seisukohalt on ka arusaadav, miks vekslipidajale kuuluvad kõik vekslit tuletavad õigused ja seda isegi sõltumatult eelmise vekslit pidaja õigustest. Samalt seisukohalt on ka põhjendatav, miks, näit., vekslit järgi kohustatu, kui tema vastu on tõstetud nõudmine tema poolt väljatud vekslit järgi, saab vastuväiteid tuua ainult seoses veksliväljaja ja vekslit pidaja otsese vahekorra suhtes.

Juriidilises kirjanduses on aga täiesti põhjendatult tähelepanu juhitud asjaolule, et vekslit järgse kohustuse ühekülgsest tekkimisel jääb lahtiseks küsimus, kes on kreditoriks vekslit järgi, kui veksel on alla kirjutatud, kuid kui puudub veel isik, kes oleks nõustunud seda dokumenti omandama? Tõusetub nimelt küsimus, kas on mõeldav ja võimalik ühekülgne kohustus, kui puudub sellele vastav nõudeõigus²? Kas on mõeldav rääkida vekslit järgsest kohustusest ainult vekslit akti koostamise alusel, kui sama vekslit koostav võlgnik võib allakirjutatud vekslit hävitada igasuguse juriidilise järelduseta vekslit väljaja suhtes?

Esitatud küsimustele saab rahuldavalt vastata ainult nn. lepingulise teooria seisukohalt, mispärast ainult selle teooria kaasabil on võimalik vekslit juriidilise loomuse täppis määritelu. Lepingulise teooria seisukohalt ei ole võimalik, et vekslit järgne kohustus tekiks vekslit väljaja või vekslit pidaja

¹ Šeršenevitš, Kurs trgovago prava, 1924, III, lk. 32.

² *Ibid.*, lk. 33.

tahtest olenematult, sest selle teooria seisukohalt võib ka vekslijärgne kohustus rajaneda ainult lepingule. Sealjuures ei tunnistata seda kohustusvahekorda lepinguliseks mitte seepärast, et vekslit koostamist põhjustav tehing oli lepinguline, nagu näit. ost-müük, laen jne. (mis on mõeldav ka esimese teooria seisukohalt), vaid lepinguliseks muutub see kohustusvahekord seetõttu, et veksel, et olla kehtiv esimese omandaja suhtes, peab esimesele omandajale olema üle antud veksliväljaja poolt. See põhimõte on omaks võetud ka meie Veksliseaduses³, kusjuures veksel loetakse veksliväljaja poolt edasiantuks esimesele pidajale, kui veksel on viimase valduses ja kui ei selgu vastupidist, s. o. et üleandmist ei ole tegelikult olnud ja veksliväljajale ei ole vekslit üleandmine teada⁴. Seega veksel jõustub alles tema üleandmisega veksliväljaja poolt vekslit omandajale ja kui, näiteks, veksel ei olnud üle antud veksliväljaja poolt esimesele vekslit omandajale, vaid oli antud näit. kolmandale isikule ja oli hiljemini selle käest ära võetud, siis säärane veksel ei jõustu⁵.

Lepingulise teooria seisukohalt puudub seega vekslijärgne kohustus seni kuni kellegi poolt avaldatakse nõusolek vekslit vastuvõtmiseks. Sellega on seletatav ka Veksliseaduse nõue, mille järgi peab esimesele pidajale vekslit üle andma veksliväljaja (art. 15, 16) ja et vekslipidajale ei kuulu vekslijärgsed õigused, kui veksel on tema kätte sattunud tema eelkäija tahte vastaselt (art. 24). Sealjuures eeldab seadus, et vekslit sattumine vekslipidajale on toimunud seatud korras (art. 16) ja vekslipidajal ei ole vaja oma õigusi vekslile tõendada. Sama seaduse kohaselt saavad aga vekslit järgi vastutavad isikud esineda vastavate vastuväidetelega.

Ülaltoodud veksliseaduse normide analüüsist selgub vaieldamatult, et kehtiva seaduse kohaselt on vekslijärgne kohustus rajatud lepingule. Kõige selle pärast saab vekslijärgne kohustus olelda ainult vähemalt kahe isiku olemasolul ja kui näit. vekslijärgne kohustus ja õigustused ühtivad ühes isikus, siis lõpeb ka vekslijärgne kohustusvahekord. Sellekohaselt on arusaadav, et

³ Vt. ka Veksliseadus, 1902, art. 15.

⁴ S a m a s, art. 16.

⁵ Ex-Vene Senati tsiv. kass. dep. otsus 1910/2341.

Veksliseaduse järgi pole võimalik veksliväljajat märkida vekslis esimese pidajana. Ainult käskveksli puhul on võimalik, et veksliväljaja märgib enda esimese vekslipidajana ja sedagi ainult siis, kui maksmiseks on antud teine koht (art. 87).

Käskvekslit kasustatakse peamiselt juhtudel, kui vekslis koostamisel ei ole veksliväljajal veel teada kindlat vekslis omandajat ja veksel antakse pankale või maaklerile vekslis omandaja leidmiseks. Vekslis omandaja leidumisel tehakse ka vekslile vastav edasiande-pealdis. Käskveksli järgi on mõeldav, et veksliväljaja nimetab end vekslijärgseks maksjaks, mis puhkudel meil on tegu nn. liht-käskveksliga, s. o. veksliga, mis oma sisult on lihtveksel, vormilt aga käskveksel. Sääraseid vekslisid kasustatakse peamiselt juhtudel, kui veksliväljajal on kontor veel mõnes teises kohas, kuhu siis vastav veksel trasseeritakse⁶.

Käskvekslite väljamiseks võib olla peale siinmainitute veel teisi põhjusi. Nii on mõeldav käskveksli väljamine põhjusel, et veksliväljaja kardab, kas tema poolt määratud maksja nõustub vekslis järgi maksuma ja kas ta ei keeldu vekslis aktseptist. Et vältida säärast olukorda, veksliväljaja koostab käskveksli ja laseb selle käiku alles siis, kui sellel märgitud maksja on vekslis aktseptinud⁷. Siin tuleb aga silmas pidada, et käskvekslite suhtes nõuab seadus, et maksmise koht selle vekslis järgi ei või ühtida vekslis väljamise kohaga. Veksliseaduses ei leidu küll otsest viidet, et mainitud nõudele mittevastav käskveksel oleks tühine, kuid kui arvestame, et käskveksli väljamine on mõeldav ainult mainitud tingimusil, siis peab ka järeldama, et käskveksel on tühine, kui vekslis väljamise koht ühtib vekslis järgi maksmise kohaga⁸.

Juriidilises kirjanduses on vaidlusi põhjustanud küsimuse lahendamine: kas käskveksel on n. ö. valmis veksel juba selle koostamise momendil? Selle küsimuse lahendamisel väidavad osa juriste, et käskveksel on lõpukujuline juba selle koostamise momendist alates, teine osa juriste asub

⁶ Objasnitelnõje zapiski 1899, art. 54 juurde.

⁷ Kaminka, Ustav o veks., 1928, lk. 205.

⁸ Nölken, Ustav o veks., lk. 222.

aga vastand-seisukohal⁹. Oma kommentaarides rõhutab Staub¹⁰, et säärane veksel omab juriidilist jõudu alles alates aktsepti või indossamendi momendist. See väide on, nagu seda alla kriipsutab ka Kaminka¹¹, täiesti põhjendatud, kuigi see ei lahenda veel küsimuse konstruktiivseid raskusi. Eriti jääb lahendamata küsimus sellel korral, kui näit. käskvekslil on mõni säärane puudus, mis muudab selle vekslit tühiseks. Küsimuse lahendab meie seisukohalt Vekselseaduse 87. art. tekst, mille järgi lihtvekslite koostamise suhtes kohaldatavad sätted kuuluvad kohaldamisele ka käskvekslite suhtes koos vastavate täiendustega ja muudatustega, mida siin annab seaduse tekst. Et vastavate nõuete mittemäitmisel veksel osutub tühiseks, siis peame ka järeldama, et nii käskveksel kui ka igasugused teised vekslid peavad nende koostamise momendil vastama seaduse vastavaile erinõudeile, mis nõutavad, et veksel oleks seadusjärgeline. Vekslit kehtetuse üle tuleb seepärast otsustada sõltumata asjaolust, kas esimese indossamendi tekst parandab vekslit teksti puudused või mitte.

Käskvekslite suhtes kohaldatavate normide lähem analüüs tõendab parimini Vekselseadusest järelduvat põhimõtet, et Vekselseaduse kohaselt ei ole võimalik lihtvekslite puhul veksliväljajat märkida vekslit esimese saajana. Selle põhimõtte omaks võtmine on tingitud asjaolust, et vekslitjärgne kohustus, kui lepinguline kohustus, ei luba vekslit tekkivate kohustuste ja õiguste ühtimist ühes ja samas isikus. Säärase võimaluse tekkimisel lõpeb ka vekslitjärgne kohustussuhe. Samasuguse olukorraga on meil tegu sellel juhtumil, kui vekslit väljastab veksliväljaja esimese vekslisaaja volinikuna. Olgu ka tähendatud, et lihtkäskvekslite koostamist ei ole varemini üldse praktiseeritud, sest säärane veksel ei oma juriidilist tähtsust seni kui ta on veksliväljaja valduses. Antakse aga säärane liht-käskveksel edasi blanko-pealdisega, siis muutub see veksel väljaja käsul näitvekslikuks.

Ex-Vene Senat on oma otsusega¹² täpsalt seletanud, et volinik ei või endale välja anda vekslit enda

⁹ Vt. Wächter, Wechselrecht, lk. 182; — Borchardt, Wechselrecht, 6, lk. 173.

¹⁰ Staub, Kommentar, art. 6, § 1.

¹¹ Kaminka, Ustav, lk. 206.

¹² *Ex-Vene* Senati tsiv. kass. dep. otsus 1899/16.

volitaja nimel, sest kahe lepingupoolse isiku ühtimine ühes isikus on vastukäiv lepingu kui niisuguse mõiste, mis on ikkagi mõeldav ja kujuteldav ainult lepingusõlmijate vastastikusel kokkuleppel. Kuigi siinmainitud *ex-Vene* Senati poolt lahendatud küsimus ei ole täiesti samane meie poolt püstitatud küsimusega, on ta siiski analoogiline antud juhuga, ja selle otsuse peamine tähtsus on praegusel korral otsuse lõpp-tulemus, et vekslijärgsed õigused ja kohustused ei või kuuluda samaaegselt ühele isikule ka siis, kui veksliväljaja vekslit esimese vastuvõtja isiku kindlaksmääramisel teotseb viimase volinikuna.

Seega on mõlemad lahendatavad küsimused täiesti analoogilised ja seepärast on *ex-Vene* Senati siinkäsiteldud otsus täiesti rakendatav juhiseks ka meie poolt püstitatud küsimuse otsustamisel, sest mõlemal korral on vekslit järgi kohustatu ja õigustatu üks ja samane isik. Teisest küljest tuleb ka silmas pidada, et vekslit edasiandmisel indossamenti järgi saame, vastavalt Veksliseaduse art. 24 ja 33, vekslitpidaja õiguste kindlaksmääramisel järeldada ainult üht ja nimelt, et seadusandja poolt on kaitse antud ainult heausulisel vekslitpidajale. Vastuväidete toomisel vekslitpidaja suhtes pole neid vastuväiteid võimalik rajada vekslitpidaja ja tema eelkäija suhtele just seepärast, et vastasel korral kõigutatakse kogu vekslitilise käibe alused, mispärast pole ka vekslitpidaja suhtes võimalikud säärased vastuväited, mille põhjusi vekslitpidaja ei teadnud või ei võinud teada vekslit välispidisel vaatlemisel¹³. Kui aga isik, kes on vekslit järgi kohustatud tasuma, suudab tõestada, et vekslitpidaja oli vekslit omandamisel oma eelkäijalt teadlik vekslit defektidest, siis, nagu õieti väidab Kaminka, vaatamata eelöeldule puudub võimalus kaitseda säärast mitteheausulist vekslitpidajat. Heausuline vekslitpidaja on küllaldaselt kaitstud juba heausulisuse presumptsiooniga, mistõttu vekslitjärgne kohustatu peab ise tõestama, et vekslitpidaja oli teadlik neist defektidest, mis toimusid vekslit omandamisel tema eelkäija poolt.

Teades, et kehtiv seadusandlus kaitseb meil ainult heausulist vekslitpidajat, näeme, et ülal-püstitatud küsimuse puhul kujuneb olukord heausulisuse suh-

¹³ Kaminka, Ustav o veks., lk. 63.

tes järgmiseks: Vekslijärgsete kohustuste ja õigustuste koon-
dumisel ühe isiku kätte nähtub parimini, et vekslipidaja,
kes sellise vekslit saab blanko-pealdise alusel, mis tehtud
veksliväljaja poolt esimese vekslisaaja volinikuna, ei saa
teotseda heas usus, sest ta teadis ega võinud mitte teada
neid defekte, mis leidsid aset vekslit omandamisel tema eel-
käija poolt. Kõige selle pärast peab asuma kindlale seis-
kohale, et veksel, mis on žireeritud veksliväljaja
poolt vekslit esimese saaja volinikuna, on keh-
tetu, olgu siis, kui vekslipidaja tõestab, et tema on selle
vekslit saanud vekslit esimese saaja erilisel nõusolekul.

Riigikohtu tegelus.

Üldkogu.

Keda tuleb KKS järgi lugeda süüteoost kannatanuks?

Vastus: Üldreegilina tuleb tunnustada, et süüteoost kannatanuks
KKS järgi on iga isik, kelle kriminaalõigusega kaitstud õigusvarad
on otseselt rikutud süüteo läbi. Sellest eeskätt järeldus, et süü-
teost kannatanu on mõeldav iga üksikisiku vastu sihitud süüteo
puhul. Kuid ka üldsuse vastu sihitud süüteogudes võib olla antud
süüteoost kannatanu isik, kui selle süüteo teokoosseis on säärane,
et see haarab ka üksikisiku vastu sihitud süüteogu (näit. KrS § 111
ette nähtud karistatav rahvakoondumine — üldsuse vastu sihitud
süüteogu — haarab oma teokoosseisus ka isikuvastaseid süüteogusid —
vägivalda isiku kallal, võõra varanduse riisumist, jne.). Kuid mui-
dugi mitte kõik üldsuse vastu sihitud süüteod ei kannata säärast
iseloomu, vaid osa neist rikuvad või ohustavad ainult üldsuse
õigusvarasid. Neil juhtudel ei ole üksikisikul õigust süüteoost kannata-
tanuna esineda. Lõpuks tuleb tähendada, et mõningatel juhtumitel,
mõningate süüteogude eriliste teokoosseisude tõttu, tuleb süüteoost
kannatanuks tunnistada ka isik, kelle õigusvarad on küll süüteo
läbi kannatanud, kuid need õigusvarad sel üksikul juhtumil ei ole
kaitstud kriminaalõigusega. Sääraste juhtumite näiteks on KrS §§ 141
ja 141¹. Valetunnistuse andmine on süüteogu, mis sihitud üldsuse
vastu (süüteogu õigustmõistmise vastu) ja selle teokoosseis ei sisalda
osana mõnd isikuvastase süüteo teokoosseisu. Kuid kui valetunnis-
tuse teokoosseisu lähemalt vaadelda, selgub, et see teokoosseis
sisaldab üht õiguslikku sündmust, mis lähedalt sarnaneb isikuvast-

taste süütegudega. Nii näit. juhtumil, kus isik teise kahjuks tsiviilkohtus annab valetunnistuse, mille tõttu see teine isik kaotab osalt või täielikult oma varanduse, esineb õiguslik sündmus, mis on sarnastatav kriminaalõiguslikult karistatava riisumisega, kusjuures valetunnistuse läbi eksitusse viidud kohus etendab otsekui vahendi osa selle teo täidesaatmisele. Sääraste süütegude eriseloomu tõttu oleks ebaõige keelata üksikisikute osavõtt nende süütegude kriminaaljälitamisest süüteost kannatanuna. Kõike esitatut kokku võttes tuleb otsusele jõuda, et KKS järgi isikud süüteost kannatanutena võivad esineda: 1) üksikisikuvastastes süütegudes, 2) üldsusvastastes süütegudes, millede teokoosseisud sisaldavad ka isikuvastast süütegu, ja 3) erandina üldsusvastastes süütegudes, millede teokoosseisud sisaldavad mõnda õiguslikku sündmust, mis sarnastatav isikuvastase süüteoga.

(RkhÜ toim. nr. 6 — 1936.)

P. K.

Administratiivosakond.

Kas tegevus reklaamkuulutuste kohtade rentimises ja renditud kohtade tükeldatud kujul vahetasuga edasirenditamine kolmandatele isikutele nende reklaamkuulutuste paigutamiseks kuulub riigiüri- maksu alla?

Vastus: jaatav.

OMS § 447 kohaselt on pandud ärimaksu alla üldiselt igasugune kaubanduslik tegevus ja vahetalitus. Tegevus reklaamkuulutuste kohtade rentimises ja renditud kohtade tükeldatud kujul vahetasuga edasirenditamine kolmandatele isikutele nende reklaamkuulutuste paigutamiseks on puhtkaubanduslik tegevus. Kaubitsemise objektiks võivad olla mitte üksnes *res corporales*, vaid ka *res incorporales*, käesoleval juhul reklaamkuulutuste paigutamise õigus, sest siin selle õiguse edasirenditamisel pretendeeritakse reklaamkohtade rentimise ja edasirenditamisest saadava vahetasu peale, mis üldiselt ju iseloomustab igat kaubanduslikku tegevust.

(RkhA toim. nr. 223 II — 1936.)

Kas vastav ülemus, kellele pensionipalve antakse, otsustab küsimuse, kas pensioni nõudja on õigustatud saama pensioni või mitte?

Vastus: eitav.

Pensioniseaduse §§ 64 ja 66 järgi kuulub pensioni määramise otsustamine Sotsiaalministeeriumi võimkonda ja vastav ülemus, kellele pensionipalve antakse, ei otsusta küsimust, kas pensioninõudja on õigustatud pensioni saama või mitte, vaid saadab kõik asja otsustamiseks tarvilikud dokumendid Sotsiaalministeeriumile, omalt

poolt ainult kindlaks tehes pensioni suuruse, kui esitatud dokumentide põhjal on võimalik see kindlaks teha. Ei leia aga ülemus võimaliku olevat pensioni suurust ühel või teisel põhjusel kindlaks teha, siis esitab ta ikkagi asja otsustamiseks Sotsiaalministeeriumile, ära seletades asja esitises põhjused, mispärast võimalik ei ole pensioni suurust ära määrata. Ülemuse jaatav või eitav seisukoht pensioninõudja pensionisaamise õiguse suhtes ei tähenda veel asja otsustamist, vaid sotsiaalministrile on see seisukoht üksnes materjaliks asja otsustamisel.

(RkHA toim. nr. 278 II — 1936.)

Kas need kokkulepped vajavad tööinspektori tõestamist, millega esialgset pensioni vähendatakse või suurendatakse, või millega pensioni maksmine hoopis lõpetatakse?

Vastus: jaatav.

TTS § 571 järgi on vigasaanud töölistel ja nende perekonnaliikmetel õigus ettevõtte valdajaga kokku leppida saadaoleva tasu suuruse ja maksmisviisi kohta. See kokkulepe, mis peab olema sõlmitud kirjalikult, tõestatakse vastava tööinspektori poolt. Tõestatud kokkulepe tunnistatakse kohtus tehtud toiminguga üheväärseks. Sama seaduse §§ 572 ja 574 nähtub, et juhul, kui pooled vabatahtlikku kokkulepet ei saavuta, kuid kui see saavutatakse asja läbivaatamisel tööinspektori juures, siis see tööinspektori juures saavutatud kokkulepe tõestatakse samuti § 571 ette nähtud korras. Kokkuleppe tõestamise mõte seisab selles, et kaitseda vigasaanuid või nende perekonnaliikmeid ebaseaduslike või ebasoodsate lepingute vastu. Seadus ei näe küll otseselt ette, et ka need kokkulepped vajaksid tööinspektori tõestamist, millega esialgset pensioni vähendatakse või suurendatakse (tööjõu kaotuse % vähenemise või suurenemise korral), või millega pensioni maksmine hoopis lõpetatakse (tööjõu täieliku tagasisaamise korral), kuid seaduse mõtte järgi vajavad need kokkulepped samuti tööinspektori tõestamist, sest vastasel korral nad ei oma säärast jõudu, kui esialgne kokkulepe.

(RkHA toim. nr. 251 II — 1936.)

Kas Tulumaksu seaduse § 41 märk. 3 põhjal antud majandusministri määrust saab kohaldada päranditombu kohta, mille tuludest üldse ei tulnud Tulumaksu seaduse § 21 põhjal mahaarvamisi teha?

Vastus: eitav.

Tulumaksu seaduse § 41 märk. 3 põhjal antud majandusministri määrusega (RT 1934 — 105) olid põllupidajad, kui nende poolt 1934. a. majandatud põllupidamise puhaskasurublade arv ei ületa abielulistel 150 pkr. ja abielutuil 100 pkr. ning kui neil ei olnud 1934. a. muid tuluallikaid ega kõrvaltulusid, vabastatud tuluteadaande esi-

tamisest § 41 alusel 1935. a. tulumaksu asjas. Tulumaksu seaduse § 41 märk. 3 järgi on majandusministril õigus teadaandmisest vabastada maksumaksjaid, kelle tulud läinud aastal ei olnud mitte üle § 21 lubatud mahaarvamiste. Kui kellegi päranditombu tuludest üldse ei tule Tulumaksu seaduse § 21 põhjal mahaarvamisi teha, siis majandusministri määrusega ei saa ka seda päranditombu lugeda vabastatuks tuluteadaande esitamise kohustusest.

(Rkha toim. nr. 199 II — 1936.)

Kas aruandvad ettevõtted võivad lootuseta võlgade arvel mahakirjutusi teha brutokasust täiesti suvaliselt?

Vastus: eitav.

Ekslik on arvamus, et aruandvad ettevõtted võivad lootuseta võlgade arvel mahakirjutusi teha brutokasust täiesti suvaliselt, ilma et nad oleksid kohustatud tõestama sarnaste mahakirjutuste õigsust, sest maksuasutised on kohustatud kontrollima kõiki mahakirjutusi brutokasust ja kui tekib kahtlus, kas säärased mahakirjutused on õieti tehtud, võivad nad seaduses ettenähtud korras nii seletusi nõuda kui ka kontrollida äriraamatuid tõendavaid dokumente. Seega võivad nad neid mahakirjutusi mitteõigustatuks lugeda, kui nad leiavad, et need on tehtud küllaldase aluseta.

(Rkha toim. nr. 24 II — 1936.)

Kas pensioni taotleja suhtes kehtib Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse § 26 ülesseatud kitsendus?

Vastus: eitav.

Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse § 26 käib pensionäride kohta, s. o. nende kohta, kes juba saavad pensioni, aga mitte nende kohta, kes alles taotlevad pensioni saamist. Pensioni taotlejate isikute suhtes kehtib sama seaduse § 28 ette nähtud kitsendus, nimelt, et nõudmist ei saa esitada enne aasta möödumist eelmise otsuse päevast arvates.

(Rkha toim. nr. 133 II — 1936.)

Kas Riigi- ja omavalitsuste teenijate ja nende perekondade pensionide vähendamise seaduse § 8 mõttes lasteta leskedeks tuleb lugeda kõiki neid leski, kes saavad pensioni oma surnud mehe teenistuse eest ja kes ise teenivad pensioniõiguslikkudel kohtadel ja kes ei oma sama pensioniseaduse § 33 nõuetele vastavaid lapsi?

Vastus: jaatav.

Riigi- ja omavalitsuste teenijate ja nende perekondade pensionide vähendamise seaduse (RT 1931 — 88) § 8 näeb ette, et pensioni maksmine katkestatakse neile Riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioniseaduse põhjal pensioni saavatele lasteta leskedele, kes

saavad pensioni oma surnud mehe teenistuse eest ja kes ise teenivad pensioniõiguslikkudel kohtadel. BES järgi ei saa küll leske, kellel on laps või lapsed, lugeda lasteta leseks, kuid Riigi- ja omavalitsuste teen. pensioni seaduse mõttes tuleb leske lugeda lasteta leseks, kui temal ei ole enam pensioniõiguslikku last, s. o. last, kes ei ole veel jõudnud sellesse vanadusse, mis ei õigusta enam pensioni saamist (§ 33).

(Rkha toim. nr. 189 II — 1936.)

Kas Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse järgi naisisikud, kes kaotanud pensioniõiguse sama seaduse § 42 põhjal abiellumisega, omandavad leseks jätmisel uuesti pensioniõiguse?

Vastus: eitav.

Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse § 42 näeb ette pensioni täiesti lõpetamise naisisikutel abiellumise puhul, seepärast naisisik, kes uuesti abiellunud, ei omanda peale mehe surma endistel alustel pensionisaamise õigust, sest see õigus abiellumisega lõppes täiesti.

(Rkha toim. nr. 104 I — 1936.)

Kas Maksupeakomitee on kohustatud omal algatusel kontrollima otsuste seaduspärasust?

Vastus: eitav.

Maksupeakomitee arutab asju kaebuste korras ja kaebuste piirides, mis omalt poolt peavad püsima vastulause piirides (MKS § 72 p. 2, §§ 75, 80, 90 jt.), ning Maksupeakomitee ei ole kohustatud omal algatusel kontrollima otsuste seaduspärasust mis ainult kaebuse korras alluvad tema otsustamisele.

(Rkha toim. nr. 126 II — 1936.)

M. T.

Kriminaalosakond.

Kas KrS § 69 ettenähtud kohtuotsuse tegemise aegumistähtjaks üleastumiste suhtes tuleb lugeda 3 aastat ka siis, kui süütegu oli toime pandud RNS kehtivuse ajal?

Vastus: KrS § 11 l. 3 jõul arvatakse aegumistähtaeg välja selle seaduse põhjal, mis süüteo kordasaatmise (§ 69 pp. 1 ja 2) või kohtuotsuse tegemise ajal (§ 69 p. 3) kehtis, kui selles seaduses määratud tähtaeg uue seadusega võrreldes on lühem. Sellest eeskirjast tuleb järeldada, et aegumise õige tähtaja leidmiseks tuleb võrrelda endise ja kaasaegse seadusega antud aegumistähtaegu. RNS, mille kehtivuse ajal oli süütegu toime pandud, ei tunne aga üldse kohtuotsuse tegemise aegumist, mispärast KrS § 11 tähendatud võrdlus võimatuks osutub. Asudes aga seisukohale, et aegu-

mistähtaja puudumine võrdub lõpmata kestusega aegumisega, tuleb tunnustada, et kohtuotsuse tegemise aegumine KrS § 69 p. 2 järgi on lühem kui säärast liiki mõeldav aegumine RNS järgi. Ei ole õige KrS § 69 p. 2 ettenähtud tähtaja väljaarvamise aluseks võtta RNS § 21 toodud kuuekuulist tähtaega, seda korrutada KrS § 69 p. 2 kohaselt kolmekordseks ja jõuda lõpptulemusele, et aegumise tähtaeg on KrS § 69 p. 2 järgi 1 a. ja 6 kuud, sest 1 a. ja 6 kuud ei moodusta kohtuotsuse tegemise aegumise tähtaega ei RNS ega ka KrS järgi ja võrdlusel, kui see üldse võimalik, on igal juhul KrS ettenähtud 3-aastane aegumistähtaeg lühem kui selleliigiline mõeldav aegumistähtaeg RNS järgi. Lõpuks tuleb märkida, et KrS § 11 ei ole üleminekuaja norm (milline sel juhtumil oleks paigutatud mitte KrS, vaid selle maksmapanemise seadusse), vaid jäädav, igal ajal kehtiv ja vajalik eeskiri ka tulevikus.

(RkhK toim. nr. 765 — 1935.)

Mida tuleb mõista KrS § 72 ettenähtud kohtuotsuse seismapaneku all „seaduslikkudel alustel“?

Vastus: KrS § 72 järgi juhtudel, kui seaduse järgi kriminaaljälitamise alustamine võimatu enne asja otsustamist tsiviilkohtus või alustatud asja edasiajamine või kohtuotsuse täitmine seaduslikkudel alustel seisma pandud, ei arvata tsiviilkohtu asjaajamise aega ega seaduslikku seisakut aegumistähtaja hulka. Sellest normist nähtub, et aegumise seisak võib tingitud olla kas vajalikust tsiviilkohtu prejuditsiaalotsusest või aga kriminaaljälitamise või kohtuotsuse täitmise seismapanekust seaduslikkudel alustel. Esimene neist juhtumitest — aeg, mis vajalik tsiviilkohtu otsuse saamiseks, näit. KrS § 566 rakendamisel — ei tekita mingisuguseid lahkarvamusi. Vaieldavam aga on teine juhtum — kriminaaljälitamise või kohtuotsuse seismapanek seaduslikkudel alustel. Tekib küsimus, mida mõista seismapaneku all seaduslikkudel alustel. Vaadeldes kehtiva KKS norme, kus ette nähtud kriminaaljälitamise peatamine või kohtuotsuse täitmise edasilükkamine (KKS §§ 17, 25, 296, 318, 688, 751 ja 801), nähtub, et säärase peatamise ja edasilükkamise alusteks on kaht liiki erinevaid põhjusi: õiguslikud (näit. KKS §§ 25 ja 688 pp. 3 ja 4) ja faktilised (näit. KKS §§ 296 ja 688 pp. 1, 2, 5 ja 6). Õiguslike põhjuste suhtes võiks öelda, et need on tingimuseteta hädavajalised nähtused vastavate süütegude liikide jälitamise puhul ja säärastel juhtumitel kriminaaljälitamise peatamine või otsuse täitmise edasilükkamine ei ole sõltuv asja arutavast kohtust ega ka süüalusest ses asjas. Faktilised põhjused aga on sõltuvad niihästi süüdlasest (näit. endavarjamine) kui ka kohtuvõimudest (näit. varjaja mitteavastamine), ja oma iseloomu tõttu juhuslikud. Selle lahkliikkuse tõttu on õigustatud ka erinev aegumise suhtumine mõlemate peatamise ja edasilükkamise põhjuste liikide kohta.

Riigikohus leiab, et õiguslikud kriminaaljälitamise peatamise ja kohtuotsuse edasilükkamise põhjused toovad enesega kaasa aegumise seisaku, faktilised põhjused aga ei puuduta aegumist. Teissugune seisukoht faktiliste peatamise ja edasilükkamise põhjuste suhtes tühistaks peaaegu täielikult aegumise mõiste ja selle rakendamise võimalused, sest üle jääks ehk ainult aegumise alusena pikaldane asjaajamine kohtutes, mis nähtus aga hästikorraldatud kohtute organisatsioonis üldse ei või esineda.

(RkhK toim. nr. 85 — 1936.)

Kas kriminaalkohus on õigustatud KKS § 8 põhjal lahendama ka hagiid, mille aineks on süüteo läbi tekitatud kaudsed ainelised kahjud?

Vastus: eitav.

Riigikohus on seletanud, et KKS § 8 jõul võivad kriminaalkohtus lahendamisele tulla ainult seesugused hagiid, mille aineks on otsesed süüteo läbi tekitatud ainelised kahjud. Kaudseid kahjusid, mis näiteks teenistusalase tegevusetuse tagajärjel kahjukannatajal võivad tekkida tulevikus juhul, kui ei õnnestu kohtualuselt kätte saada omastatud raha, ei või kriminaalkohtus hagi esitamiseга nõuda. Seesugused hagiid peab kriminaalkohus läbi vaatamata jätma KKS § 9 l. 2 kohaselt, mitte aga neid tagasi lükkama, millega kahjukannatajal võimalus võetakse tsiviilkohtus oma kahju nõuda.

(RkhK toim. nr. 781 — 1935.)

Kas ajutise maavalitsuse teedeosakonna juhataja, kes pole ajutise maavalitsuse poolt korraldatud ehitus- ja ehituskorrashoiutööde tööliste kohta saatnud üldhaigekassale seaduses ette nähtud teateid, s. o. kes on korda saatnud KrS § 354 ette nähtud süüteo, tuleb vastutusele võtta erikorras, s. o. ametialaste süütegude algatamise ja jälitamise korras (KKS § 898 jj.)?

Vastus: eitav.

KrS § 354 järgi karistatakse igat Tööliste haiguse vastu kindlustamise seaduse alla kuuluva tööstusettevõtte pidajat või juhatajat, kes süüdi selles, et ta ei saatnud haigekassale seadusega nõutavaid teateid, olgu see era- või omavalitsuse-ettevõtte juhataja. Mitte iga riigi või omavalitsuse teenistuses seisva isiku süütegu ei tule arutada erikorra (KKS § 898 jj.) järgi, vaid ainult niisuguseid nende süütegusid, mis moodustavad kohustuste rikkumist, mis nende peale pandud teenistusega. Haigekassale teadete saatmine on kohuslik igale ettevõtte juhatajale, vaatamata sellele, kas ta seisab omavalitsuse teenistuses või on eraisik.

(RkhK toim. nr. 698 — 1935.)

P. K.

Vastutav toimetaja: F. Karlson.

Väljaandja: Tartu Õigusteadlaste Selts.

Kas Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse järgi naisisikud, kes kaotanud pensioniõiguse sama seaduse § 42 põhjal abiellumisega, omandavad leseks jäämisel uuesti pensioniõiguse?	206
Kas Maksupeakomitee on kohustatud omal algatusel kontrollima otsuste seaduspärasust?	206

Kriminaalosakond.

Kas KrS § 69 ettenähtud kohtuotsuse tegemise aegumistähtjaks üleastumiste suhtes tuleb lugeda 3 aastat ka siis, kui süütegu oli toime pandud RNS kehtivuse ajal?	206
Mida tuleb mõista KrS § 72 ettenähtud kohtuotsuse seisma-paneku all „seaduslikkudel alustel“?	207
Kas kriminaalkohus on õigustatud KKS § 8 põhjal lahendama ka hagnosisid, mille aineks on süüteo läbi tekitatud kaudsed ainelised kahjud?	208
Kas ajutise maavalitsuse teedeosakonna juhataja, kes pole ajutise maavalitsuse poolt korraldatud ehitus- ja ehituskorras-hoiutööde tööliste kohta saatnud üldhaigekassale seaduses ette nähtud teateid, s. o. kes on korda saatnud KrS § 354 ette nähtud süüteo, tuleb vastutusele võtta erikorras, s. o. ametialaste süütegude algatamise ja jälitamise korras (KKS § 898 jj.)?	208

KAASTÖÖLISTELE!

Ajakirja mahutavuse tõstmiseks on nõutav, et juriidilises ajakirjas „Õigus“ avaldamiseks saadetud artiklid oleksid võimalikult kokku surutud. — Trükivigade vältimiseks on tarvilik, et käsikirjad oleksid kirjutatud selgestiloetava kirjaga, parandusteta ja vahelekirjutusteta; eriti soovitatav masinakiri (vähemalt 3 sm laiuse vaba äärega). — Tarvitamist leiavad ainult trükivalmis käsikirjad; korrektuurides on lubatud vaid trükivigade parandus ja äärmisel juhul üksikute sõnade muutmine. — Soovi korral saadetakse autorile esimesest korrektuurist äratõmme, mis viivitamata tuleb tagasi saata. — Toimetuse jätab enesele õiguse käsikirju lühendada. Ühtluse tõstmiseks alluvad kõik käsikirjad keelelisele korrektuurile. — Avaldamata jäänud artiklite käsikirjad saadetakse tagasi ainult vastaval, käsikirjale juurde lisatud soovil. — Autorid võivad saada artikleist äratõmbeid, mis soov tuleb märkida käsikirjale ühes äratõmmete hulga äramärgimisega. Äratõmmete, artiklis kasustatud klišeede ja toimetuse kaudu tehtud tõlgete kulud kannab autor.

Käsikirjad saata aadressil: „Õiguse“ toimetusele, Tartu, Lai tän. 34.

1. —
1936. a. ilmub juriidiline ajakiri

„ÕIGUS“

seitsmeteistkümnendat aastat.

TOIMETUS:

R. Räägo (peatoimetaja), **E. Ein**, **K. Grau**, **T. Grünthal**, **J. Kleesment**, **A.-T. Kliimann**, **H. Kristal**,
E. Maddison, **A. Palvadre**, **K. Parts**, **J. Uluots**
A. Mägi (toimetuse sekretär).

Sisuks juriidilised artiklid, kodu- ja välismaa seadusandluse ülevaade, kohtute tegelus; eriti rõhutatakse Riigikohtu tegeluse käsitlemist.

Lisana annab „Õigus“ Riigikohtu 1934. a. ja 1935. a. otsuseid.

Lähemateks kaastöolisteks on Tartu ülikooli õigus-teaduskonna õppejõud, riigikohtunikud, vanemad kohtutegelased jne.

Aasta jooksul ilmub 10 numbrit.

Tellimishind: 8 krooni aastas, üksiknumber **85 s.**

On veel saadaval ajakirja kõik eelmised aastakäigud (1920. a. — 1935. a. ühes lisadega) hinnaga kr. 87.50. Üksikaastakäike ühes vastavate lisadega on saadaval hinnaga: 1920. a. — kr. 1.50; 1921. a. — kr. 3; 1922. a. nr. nr. 5—8 — kr. 4; 1923. ja 1924. a. à kr. 4; 1925. — 1928. a. à kr. 4.50; 1929. — 1935. a. à kr. 7.

Toimetus ja talitus: Tartu, Lai tän. 34.

Toimetuse sekretäri kõnetunnid sealsamas
iga kolmap. ja reede, kell $\frac{1}{2}12$ — $\frac{1}{2}13$.
Toimetuse sekretäri kodune telef. nr. 14-91.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised.

Hind 85 senti

Ilmus 1. juulil 1936.